

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Integrační procesy na Blízkém východě – příčiny (ne)úspěchů
regionální integrace – Liga arabských států**

Alice Nováková

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filosofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Integrační procesy na Blízkém východě – příčiny (ne)úspěchů
regionální integrace – Liga arabských států**

Alice Nováková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za užitečné rady a za čas, který mi po celou dobu psaní práce věnovala.

Obsah

Úvod	1
1. Teoretický rámec problematiky	5
1.1 Dosavadní teoretický výzkum (regionální) integrace.....	5
1.2 Definice a typologie integrace	7
1.3 Integrovaní entity – mezinárodní organizace a mezinárodní režim.....	11
1.4 Regionální integrace a její vliv na udržování míru.....	15
1.5 Definice úspěšného integračního procesu	16
2. Liga arabských států.....	18
2.1 Okolnosti vzniku, zakládající smlouvy, cíle a členská základna.....	18
2.2 Institucionální struktura a fungování	24
3. Role Ligy arabských států v oblasti kolektivní bezpečnosti a řešení konfliktů na Blízkém východě	28
3.1 Období let 1945–1956	28
3.2 Období let 1956–1979	34
3.3 Období let 1979–1991	45
Závěr.....	52
Seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů	57
Resumé	63
Přílohy	64

Úvod

Tématem mé bakalářské práce jsou integrační procesy na Blízkém východě. Blízký východ je navzdory své kulturní homogenitě jedním z nejméně integrovaných regionů na světě. Jedná se o strategickou oblast, která je zmítána politickými, ekonomickými a náboženskými rozpory mezi státy. Přesto zde nalezneme snahy o regionální integraci. Ve své bakalářské práci se budu zabývat jedním konkrétním případem regionálního integračního procesu na Blízkém východě, a to Ligou arabských států (LAS). V současné diskuzi o roli regionálních organizací v udržování mezinárodní míru a bezpečnosti, nebyla LAS věnována dostatečná pozornost. V této práci se budu zabývat tím, do jaké míry skutečně naplňuje své cíle v oblasti kolektivní bezpečnosti a řešení konfliktů a přispívá k míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu.

Liga arabských států je organizací, která sdružuje státy s většinově arabskou populací. Za jejím vznikem stojí myšlenka arabského nacionalismu. Idea sjednocení arabského národa je založena na společné historii, původu, náboženství, kultuře a jazyku arabského obyvatelstva. Myšlenky o arabské jednotě se utvářely již od poloviny 19. století, kdy byla většina arabského obyvatelstva v područí Osmanské říše. Po jejím rozpadu se arabské státy ocitly pod vlivem vnějších mocností, a to především Británie a Francie. Až ve 20. století bojovaly za nezávislost a snažily se vymanit z jejich vlivu. V této době také sílily myšlenky o arabském sjednocení.

Po druhé světové válce získaly arabské státy postupně nezávislost. Snahy o sjednocení arabského světa však nebyly úspěšné. Jmenujme například Sjedenou arabskou republiku nebo Arabskou federaci. LAS vznikla v roce 1945 jako organizace, která měla zajišťovat koordinaci mezi státy v oblasti politiky, kultury a ekonomiky. Nejednalo se o sjednocený arabský stát, naopak byla založena na čistě mezivládním principu. Jedná se o mezinárodní organizaci, která nevytváří nadstátní orgány a ponechává státům naprostou samostatnost ve vnitřních i zahraničních záležitostech. Poté, co arabské státy dosáhly původního

cíle vymanit se z vlivu západních velmocí, se novým aspektem spolupráce stala kolektivní bezpečnost. Základní zásadou bezpečnostní spolupráce členských států LAS je nepoužití síly proti jinému členskému státu.

Cílem této práce je popsat cíle, fungování a politiky Ligy arabských států a konfrontovat je s jejím reálným působením v regionu. Na základě toho zhodnotím úspěšnost spolupráce v oblasti kolektivní bezpečnosti a řešení konfliktů a poukážu na příčiny případných nezdarů LAS. Stěžejní výzkumná otázka této práce je následující: Jak byla Liga arabských států úspěšná ve výzkumném období let 1945–1991 v oblasti kolektivní bezpečnosti a řešení konfliktů na Blízkém východě? Soustředila jsem se na vývoj organizace od jejího vzniku v roce 1945. Zkoumané období končí rokem 1991. Období let 1990–1991 bylo pro LAS symbolické. Poprvé došlo k tomu, že jeden arabský stát napadl druhý pod záminkou panarabismu. Arabské státy se následně spojily se západními mocnostmi a bojovaly společně proti arabskému agresorovi. Tyto události byly pro vývoj LAS stěžejní a podkopaly již tak slábnoucí panarabismus. Období let 1990–1991 lze považovat za symbolický konec panarabismu.

Předkládaná bakalářská práce je případovou studií LAS. Zkoumá úspěšnost LAS v oblasti bezpečnosti a řešení konfliktů v regionu Blízkého východu. V této práci využívám metody deskripce. Vycházím z deskripce jednotlivých témat a v závěru tyto poznatky spojuji.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části se zabývám regionální integrací. Nejprve se věnuji dosavadnímu teoretickému výzkumu integrace. Dále uvádím několik významných definic integrace a rozlišení typů integrace podle Johana Galtunga a Josepha Nye. Z teorií integrace stručně představuji Deutschův transakcionalismus a neoliberalismus Nye a Keohana. V další kapitole se zabývám integračními entitami, a to mezinárodními organizacemi a mezinárodními režimy. V závěru teoretické části se zabývám tím, jak mohou

regionální integrační procesy přispívat k udržování míru v určitém regionu a definují úspěšný integrační proces.

Empirická část práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. V první kapitole se věnuji okolnostem vzniku LAS od roku 1945, kdy se Egypt, Irák, Sýrie, Libanon, Saúdská Arábie, Jemen a Jordánsko stávají původními sedmi členy této organizace. Za dobu své existence se Liga rozšířila na současných 22 členských zemí. Zabývám se tím, za jakých podmínek organizace vznikla a proč byl její vznik iniciován. Popisuji vytyčené cíle, institucionální strukturu a fungování LAS, které jsou zakotveny ve dvou zakládajících smlouvách. Jedná se o Pakt Ligy arabských států, který byl podepsán v roce 1945, a Smlouvu o společné obraně a hospodářské spolupráci z roku 1950, která byla uzavřena v rámci Paktu jako jeho doplnění.

Druhá kapitola empirické části je věnována roli LAS v oblasti kolektivní bezpečnosti a řešení konfliktů na Blízkém východě ve výzkumném období let 1945–1991. Zabývám se konflikty na Blízkém východě a popisuji, jak se LAS do těchto konfliktů zapojila a jak případně při jejich řešení postupovala. Řada těchto konfliktů byla spojena se vznikem státu Izrael a palestinskou otázkou. Vztah arabských států s Izraelem byl pro vývoj organizace stěžejní a byl také jedním z důvodů jejího vzniku. LAS se rovněž zapojila do řešení konfliktů mezi svými členskými státy a do řešení občanských válek v členských státech.

V závěru práce shrnuji poznatky z jednotlivých období a hodnotím roli LAS v oblasti kolektivní bezpečnosti a řešení konfliktů na Blízkém východě. Snažím se poukázat na úspěchy organizace i příčiny jejích neúspěchů.

Akademická reflexe LAS je dostatečná. Publikace zabývající se Blízkým východem podávají ucelený přehled o historii, politice, ekonomice, vojenské oblasti i kultuře tohoto regionu. Publikace věnující se LAS nejsou tak komplexní a zaměřují se spíše na dílčí aspekty spolupráce. LAS není častým předmětem zájmu české odborné literatury. Nalezneme zde spíše publikace, které jsou staršího data a nezabývají se Ligou komplexně. Ke zpracování této bakalářské

práce jsem tedy využila relevantních zahraničních zdrojů, které jsou pro zpracování daného tématu nezbytné. Dostupnost zahraničních publikací není v České republice zcela ideální. Většinu zdrojů však tvoří odborné zahraniční články, které jsou dostupné online v odborných databázích. Podrobné informace o LAS podávají zahraniční periodika jako například *International Organisation*, *International Affairs* nebo *British Journal of Middle Eastern Studies*. Oficiální webové stránky LAS byly v době psaní této práce dostupné pouze v arabském jazyce. Historické dokumenty a zprávy o summitech LAS jsou na internetu dostupné i v anglickém jazyce.

1. Teoretický rámec problematiky

1.1 Dosavadní teoretický výzkum (regionální) integrace

Teorií integrace existuje celá řada. Tyto teorie se však vyvíjely především v souvislosti s evropským integračním procesem. Mimoevropským integračním procesům nebyla věnována taková pozornost. Proto je stěžejní otázkou studia integrace to, zda lze teorie, které byly vybudovány na příkladu Evropské unie, využít i pro další integrační procesy (Kratochvíl – Waisová 2009: 35–36).

Teorie¹ integrace by dle Ernsta Haase (1970: 610) měla správně popisovat, co se stane. Měla by obsahovat dostatek proměnných pro to, aby popsala, co se děje v určitém regionálním procesu, nebo dokázala komparovat několik takových procesů. Měla by také identifikovat stupně, jimiž integrační proces prochází. Teorie by měla rovněž dokázat vysvětlit, proč tyto fáze nastávají, a měli bychom se zajímat o to, jak dokáže predikovat budoucí výsledky. Haas (1970: 610) se domnívá, že žádná z teorií integrace nespĺňuje všechna tato kritéria.

Teoretická konceptualizace integrace je problematická. Koncepty jednotlivých teoretiků jsou odlišné a navzájem na sebe nenavazují. Další problém, na který upozorňují někteří autoři, představuje právě odlišnost integračních procesů v Evropě a v méně vyspělých oblastech a s tím související nesprávnost uplatňování teorií evropské integrace na mimoevropské integrační procesy. Upozorňují především na odlišnost v infrastruktuře, tržních mechanismech, vnější závislosti, administrativních zdrojích, politické struktuře, národním vědomí nebo také ideologii (Nye 1968: 855–856).

Integraci v rozvojových zemích by se dalo lépe porozumět skrze teorii, která by odpovídala podmínkám v těchto regionech (Axline 1977: 83).

¹ Teorii lze definovat jako soubor výroků o určitém fenoménu. Teorie hledá příčiny a důsledky tohoto jevu. Jejím cílem je zveřejnění, a proto ji můžeme aplikovat i na další podobné jevy. Teorie by měla plnit celou řadu funkcí. Mezi základní funkce teorie patří funkce explanatorní, komparativní, prediktivní, normativní a konstitutivní (Kratochvíl 2008: 17–19).

Regionální integrace je závislá na politických podmínkách v členských zemích. Faktory jako nacionalismus, vedení země nebo role zájmových skupin přímo ovlivňují spolupráci vlád na regionální úrovni. Literatura o regionální integraci v rozvojových zemích je zvláště důležitá právě proto, aby popsala vnitřní politické podmínky států a jejich vliv na regionální integraci. Rovněž vnější faktory, jako zahraniční vlády nebo nadnárodní korporace, mají velký vliv na integrační procesy (Axline 1977: 89).

Výzkum regionální integrace se rozvíjel od 50. let 20. století. Raní teoretikové evropské integrace považovali evropskou integraci za obecný příklad integrace². Jejich teorie proto mohly být uplatňovány i na mimoevropské integrační procesy (Kratochvíl 2008: 24–25; Kratochvíl – Waisová 2009: 35–36). Od 70. let však převládal mezi teoretiky názor, že by měla být evropská integrace zkoumána jako unikátní fenomén, se kterým se jinde ve světě nesetkáme. V 80. letech vznikaly teorie zaměřené partikulárně na evropský prostor a mimoevropské integrační procesy byly upozaděny. Zájem o studium regionální integrace opět narostl po studené válce. Regionální integraci se otevřel nový prostor a docházelo k jejímu rozšiřování a prohlubování (Kratochvíl 2008: 24–25; Kratochvíl – Waisová 2009: 35–36).

Ernst Haas (1970: 607–608) zdůrazňuje, že regionální integrace by měla být zkoumána jako jedinečný fenomén, odděleně od dalších studií politické unifikace, jako je studium regionální spolupráce, regionálních organizací nebo regionalismu. Studium regionální integrace se odlišuje tím, že se omezuje pouze na úsilí, které postrádá element donucování. Jedná se o dobrovolné vytváření větších politických útvarů, které se vědomě zříkají použití síly mezi participujícími jednotkami či skupinami. V centru pozornosti studia regionální integrace je snaha odhalit, jak efektivní jsou regionální nástroje v řešení konfliktů a zda jsou úspěšnější než postupy OSN. Další otázkou je to, zda regionální

² Federalisté brali v úvahu jak evropskou, tak světovou federaci. Funkcionalisté nevymezovali integraci geograficky a důraz kladli především na funkční vazby mezi jednotkami. Teorie komunikace byla vztahována na celý severoatlantický prostor. Přístup neofunkcionalistů se také zabýval integrací jako celkem, a proto může být tato teorie uplatňována v širším měřítku (Kratochvíl 2008: 24–25).

proces pouze nemaskuje hegemonické tendence jednoho členského státu. Předmětem výzkumu je také úspěšnost regionálních společných trhů (Haas 1970: 607–608).

1.2 Definice a typologie integrace

Pojem integrace se již pokusilo vysvětlit více autorů. Autoři se snažili specifikovat, co tvoří integraci a odlišit integraci od dalších pojmů. Neexistuje však jednotná definice integrace. Mezinárodní integrace je dle F. M. Haywarda (1971: 315–316) souhrnně definována jako: proces přesunu loajality z národního prostředí na větší entitu, schopnost zajistit mírovou změnu, vytvoření a udržování společenství, schopnost systému zachovat se a schopnost kolektivně rozhodovat (Haywarda 1971: 315–316). Hayward shrnuje a kombinuje myšlenky několika autorů. Jeho vymezení je inspirováno definicí integrace E. Haase nebo K. W. Deutsche. Níže uvádím definice významných autorů, kteří integraci definují jako proces (Haas, Lindberg, Galtung), a také těch, kteří ji považují za stav (Deutsch, North, Koch a Zinnes).

Ernst Haas (1958: 16) definuje integraci jako „proces, při kterém jsou političtí aktéři rozdílných národních jednotek vedeni k tomu, aby přenesli svou loajalitu, očekávání a politické aktivity na nové centrum, jehož instituce disponují jurisdikcí nad již existujícími státy, anebo ji požadují“ (Haas 1958: 16). Haas tedy patří k autorům, kteří chápou integraci jako proces, nikoli stav. Za hlavní aktéry považuje státy. Jeho teorie obsahuje také ideologický prvek, jímž je „přenesení loajality“. Je však omezená v tom, že se zaměřuje pouze na politický aspekt spolupráce a opomíjí integraci ekonomickou (Kratochvíl 2008: 22–23).

Leon N. Lindberg (1970: 649–650) rovněž definuje integraci jako proces. Mezinárodní integrace je podle něj proces, během kterého se mezi státy vytváří větší uskupení bez použití násilí. Tato uskupení existují na různých analytických úrovních. Na každé z těchto úrovní je několik států určitým způsobem vzájemně propojeno. Jejich populace mohou být například propojeny vzájemnými přátelskými vztahy, jejich vůdci mohou sdílet očekávání nenásilného řešení

konfliktů nebo se může jednat o oblasti spojené vysokým stupněm ekonomické výměny. Pro tyto jevy používá označení *sociální společenství*, *bezpečnostní společenství* a *ekonomická unie*. Politická integrace zahrnuje dle Lindberga (1970: 649–650) „skupinu států, která pravidelně vytváří a realizuje závazná veřejná rozhodnutí prostřednictvím kolektivních institucí a/nebo procesů namísto národních formálně autonomních prostředků“.

Johan Galtung (1968: 375) je dalším autorem, který chápe integraci jako proces. Jeho teorie je nazývána strukturální teorií integrace. Upozorňuje na to, že je nutné rozlišovat mezi *definicí integrace* (*definition of integration*), *podmínkami integrace* (*condition of integration*) a *důsledky vyplývajícími z integrace* (*consequences resulting from integration*). Galtung (1968: 375–377) se snažil nalézt definici, která by byla použitelná na všech úrovních bez ohledu na to, jaké jsou podmínky a důsledky integrace. Dospěl tak ke své definici, že „integrace je proces, kdy dva nebo více aktérů vytvoří aktéra nového“. Když je tento proces dokončen, aktéři jsou „integrováni“ (Galtung 1968: 377). Vnímá tedy integraci jako proces s určitým výsledkem (vytvořením nového aktéra z původních aktérů). Následně ji dělí na *geografickou*, *funkcionální* a *sociální*. Tyto typy vychází z toho, co aktéry spojuje, než se vůbec začnou integrovat. Geografická integrace je založena na tom, že aktéry spojuje společné teritorium. Sociální a funkcionální integrace vychází z interdependence a podobnosti mezi aktéry (Galtung 1968: 377–378).

Karl W. Deutsch (1957: 5) považuje za integraci „dosažení pocitu společenství na určitém území a dostatečně silných a rozšířených institucí a praktik na to, aby zajistily po dlouhý čas spolehlivá očekávání mírové změny mezi jeho obyvateli“. Bezpečnostní společenství je skupina lidí, která se „integrovala“. Pocit společenství je vírou jednotlivců v určité skupině v to, že se shodli alespoň na jedné zásadě, že společné problémy musí být řešeny „mírovou změnou“ (Deutsch 1957: 5). Deutschova definice integrace může být chápána jako definování procesu, který vede k vytvoření bezpečnostních společenství nebo může být také pojata jako definování stavu, ve kterém je zajištěno bezpečí

(Haas 1970: 611). Deutsch je hlavním představitelem teorie komunikace, která se zaměřuje na intenzitu a charakter sociální interakce mezi státy. Deutschova koncepce je také nazývána transakcionalismem. Transakcionalismus vnímá integraci jako míru komunikace a transakcí mezi státy. Tato teorie je založena na předpokladu, že se zvyšující se mírou komunikace roste integrace společenství a tím klesá konfliktní potenciál v daném společenství (Kratochvíl 2008: 61–64).

Stejně jako Deutsch nahlíží na integraci jako na stav North, Koch a Zinnes (dle Lindberg 1963: 5). Tito autoři uvádí šest kritérií, podle kterých lze integraci posuzovat. Jedná se o pravděpodobnost násilí v určité konfliktní situaci mezi určitými skupinami, četnost konfliktů v daném časovém rozpětí, počet slučitelných politik, stupeň vzájemné závislosti, počet a významnost vzájemně propojených komunikačních systémů a struktur a rozsah překrývání členské základny.

Joseph Nye (1968: 858–859) se nesnaží nalézt obecnou teorii integrace. Rozkládá integraci na jednotlivé složky, které jsou měřitelné. Pomocí měření těchto složek lze integrační procesy komparovat. Přichází s dělením integrace na *ekonomickou integraci* (vytváření transnacionální ekonomiky), *sociální integraci* (vytváření transnacionální společnosti) a *politickou integraci* (vytváření transnacionální politické interdependence). Tyto tři typy dále rozčleňuje na osm podtypů, z nichž každý může být měřen. Dle Nye (1968: 858–859) by neměla být zkoumána úroveň integrace jako celku, tento badatel navrhuje měřit odděleně její jednotlivé typy. Integrační uskupení se může ekonomicky rozvíjet, ale přitom může ve stejnou dobu klesat jeho politická integrace. Nye tím upozorňuje na to, že procesy integrace a desintegrace se mohou vyskytovat současně, nebo mohou být dokonce kauzálně spojené.

Nye (1968: 860–863) rozlišuje dva podtypy ekonomické integrace, z nichž každý je měřen jiným způsobem. Jedná se o obchodní integraci (regionální export zboží) a integraci služeb (společné administrativní služby). Pomocí měření těchto dvou aspektů ekonomické integrace můžeme porovnávat

integrační procesy. Nyeovo schéma umožňuje zjistit, který z nich je integrovanější nebo více závislý na vnější pomoci. Sociální integrace vychází z měření transakcí (obchod, korespondence, turisté) mezi státy. Autor rozlišuje masovou sociální integraci a sociální integraci skupin nebo elit. Vyvozovat závěry z měření sociálních transakcí je obtížné. Transakce mohou mít na státy pozitivní i negativní dopad. Důležité je sledovat rovnováhu transakcí mezi státy. Nerovnováha transakcí, například v pracovní migraci, může mezi státy vyvolat nevraživost (Nye 1968: 860–863).

Politickou integraci lze dle daného autora (1968: 864–868) rozdělit do čtyř podtypů. Prvním podtypem je institucionální integrace. Stěžejní otázkou debat o politické integraci jsou instituce a jejich síla. Předmětem výzkumu je to, do jaké míry jsou centrální instituce autonomní na členských státech a mohou rozhodovat „supranacionálně“ bez jejich přímé kontroly. Druhým podtypem je integrace politik. Středem zájmu je to, do jaké míry rozhodují členské země společně jako skupina v domácí a zahraniční politice. Při měření míry integrace politik musí být zohledněn záběr (o kolika politických sektorech se jedná společně), rozsah (o jak velké části daného sektoru se jedná společně) a také významnost (těchto sektorů) (Nye 1968: 864–868). Dalším podtypem je subjektivní integrace. Ta je založena na tom, do jaké míry je v dané skupině rozvinut pocit společné identity a vzájemných závazků. Při měření tohoto aspektu je využíván průzkum veřejného mínění elit a vzorku reprezentujícího populaci daného státu jako celku. V rozvojových zemích je průzkum veřejného mínění nespolehlivý, čímž je komparativní studie integračních procesů výrazně limitována. Subjektivní integrace je obtížně měřitelná. Průzkumy veřejného mínění jsou nedostačující a není možné získat spolehlivý názor celé komunity. Proto tuto integraci Nye nazývá „subjektivní“, nikoli „kolektivní“ (Nye 1968: 871–874). Čtvrtým podtypem politické integrace je Deutschův koncept bezpečnostního společenství. Je vystavěn na očekávání nenásilných vztahů mezi členskými státy. K měření tohoto aspektu politické integrace Nye využívá počet nepřátelských incidentů v určitém prostoru za určitý čas (Nye 1968: 873–874).

Joseph Nye patří spolu s Robertem Keohanem mezi představitele neoliberálního proudu teorií mezinárodních vztahů. Společně se zabývají konceptem transnacionálních vztahů a vzájemné závislosti (interdependence). Role státu je dle Keohana a Nye omezována transnacionálními vztahy, které tvoří vztahy na nevládní úrovni, a to především mezi nadnárodními korporacemi, nevládními organizacemi a dalšími aktéry (Drulák 2003: 77–78). Státy, které procesem transnacionalizace ztrácí svou dominanci, mají potřebu se integrovat. Autoři upozorňují na stále rostoucí vzájemnou závislost států. Tato závislost je však ve většině případů asymetrická a to představuje problém. Od 80. let se pak Keohane zabývá teoretickým výzkumem mezinárodních institucí a vytváří neoliberálně institucionalistickou teorii. Keohane považuje instituce za důležité aktéry mezinárodních vztahů, protože umožňují spolupráci mezi státy a přispívají tak k míru (Drulák 2003: 77–78).

Výše jsem uvedla několik definic integrace. Pro tuto práci budu využívat definici integrace Leona N. Lindberga, který považuje integraci za proces, kdy státy vytváří větší uskupení bez použití násilí. Podle Lindberga (1970: 649–650) se uskutečňuje integrace na více úrovních a může mít různé podoby. Jeho definice je komplexní, protože neopomíjí sociální, politický ani ekonomický aspekt integrace. Dávám jí přednost před Haasovou nebo Deutschovou definicí, které jsou omezeny tím, že ekonomickou integraci nezahrnují. Preferuji ji rovněž před definicí Johana Galtunga, kterou považuji za příliš obecnou pro účely této práce. Pro potřeby této práce je příhodná Lindbergova definice politické integrace. Lindberg (1970: 649–650) vymezuje politickou integraci jako „skupinu států, která pravidelně vytváří a realizuje závazná veřejná rozhodnutí prostřednictvím kolektivních institucí a/nebo procesů namísto národních formálně autonomních prostředků“.

1.3 Integrační entity – mezinárodní organizace a mezinárodní režim

Existují různé integrační entity. V této části se zaměřím na definici pojmů spolupráce, instituce a dvou typů mezinárodních institucí, a to mezinárodní

organizace a mezinárodního režimu. Modernizace s sebou přinesla vlnu institucionalizace. Po rozpadu bipolárního uspořádání na konci 20. století bylo nezbytné organizovat mezinárodní vztahy na mezinárodní i regionální úrovni. Svět se rozpadl na řadu regionů a mezi státy začalo docházet k velkému množství konfliktů. Mezinárodní kooperativní instituce určují základní pravidla mezinárodního systému a jsou pro jeho fungování klíčové (Waisová 2008: 14–16).

Spolupráce či kooperace dle Roberta Keohana (1988: 380) „vyžaduje, aby jednání samostatných jednotlivců či organizací – kteří zatím nežijí v harmonii – bylo převedeno do vzájemného souladu skrze koordinaci jejich politik“. Vymezuje tak spolupráci jak od stavu harmonie, tak od stavu sporu. Všichni účastníci spolupráce tak určitým způsobem mění své chování v závislosti na chování ostatních. Mezinárodní spolupráce nemusí být nezbytně založena na altruismu, idealismu nebo společné víře a cílech a nemusí být vždy příznivým procesem. Může být například využita silnými k vykořisťování chudších nebo k vytváření agresivních aliancí (Keohane 1988: 380). Pojem instituce definuje Keohane (1988: 393) jako „trvalé a propojené soubory pravidel, které stanovují role a chování, omezují činnost a utváří očekávání“. Mezinárodní instituce hrají ve světové politice důležitou roli. Mohou umožnit a usnadnit spolupráci mezi státy, která je nezbytná pro přežití lidstva a jeho rozvoj (Keohane 1988: 393).

Mezinárodní (vládní) organizace jsou dle Romancova (2011: 9–10) sdružení států, která jsou založena na základě právního aktu a vykonávají pro členské státy určité úkoly prostřednictvím vlastních orgánů a jménem dané organizace. Vznikají na základě dohody nejméně tří aktérů mezinárodního společenství. Jejich vznik je iniciován snahou regulovat určitou část vzájemných vztahů. Všichni členové organizace si jsou formálně rovni a mají určitá práva a povinnosti. Tato práva a povinnosti stanovuje zakládající mezinárodní smlouva. Obsahuje také seznam členů, zřizuje orgány a stanovuje cíl činnosti organizace. Organizace má určitou organizační strukturu. Zástupci organizace se zpravidla setkávají na zasedáních, kde konzultují další spolupráci a program organizace.

Pro chod organizace je důležitý proces schvalování návrhů. Pro schválení návrhu může být vyžadován například nadpoloviční souhlas, v některých oblastech i jednomyslnost. Mezinárodní organizace vystupují jako subjekt mezinárodního práva (Romancov 2011: 9–10). Mezinárodní organizace nejsou definovány jednotně. Níže uvádím definice dvou významných autorů.

Prvním z nich je Wichard Woyke (dle Waisová 2009a: 141), který dělí organizace na vládní a nevládní. Mezinárodní vládní organizace chápe Woyke jako „uskupení států, které vzniklo na základě multilaterální mezinárodněprávní smlouvy a které má vlastní orgány a kompetence. Toto uskupení je tvořeno nejméně dvěma státy a zaměřuje se na spolupráci v politické a/nebo ekonomické, bezpečnostní, kulturní oblasti. Mezinárodní vládní organizace jsou, tak jako státy, subjekty mezinárodního práva, mají vlastní organizační strukturu, která působí dovnitř i vně organizace, a jsou zmocněny státy jednat jejich jménem v určitých oblastech“ (cit. dle Waisová 2009a: 141). Mezinárodní nevládní organizace pak definuje jako „společné uskupení minimálně tří společenských aktérů z minimálně tří států, kteří s cílem regulovat přeshraniční spolupráci vytvářejí vlastní mechanismy“ (cit. dle Waisová 2009a: 141).

Druhým autorem je Clive Archer (2001: 34), který definuje mezinárodní organizaci jako „formální, kontinuální strukturu ustanovenou dohodou mezi členy (vládními a/nebo nevládními) ze dvou nebo více suverénních států s cílem prosazovat společný zájem členů“.

Mezinárodní organizace lze rovněž dělit na základě plochy, kde organizace operuje, na globální a regionální. Nye (1971: 8) vztahuje termín „regionální“ k organizacím, které svou členskou základnu geograficky omezují. Pojetí pojmu „regionální“ se u autorů liší. Někteří autoři považují za regionální organizace všechny organizace, které nejsou svou členskou základnou globální, nehledě na to, jak jsou členské státy geograficky rozptýlené. Nye využívá také pojmu „kvazi-regionální“ pro organizace, které se soustřeďují kolem určité geografické oblasti, ale zahrnují i členy neregionální (Nye 1971: 8).

Dalším typem mezinárodních institucí jsou mezinárodní režimy. Často mají s mezinárodními organizacemi stejné cíle i prostředky. Liší se však v dalších důležitých aspektech. Mezinárodní režimy spojují vládní i nevládní aktéry, a spektrum jejich činnosti je proto velmi široké. Zabývají se bezpečnostní, ekonomickou i environmentální oblastí (Romancov 2011: 16–17). Základem většiny definic mezinárodních režimů je dle Romancova (2011: 17) to, že se jedná o „předem dohodnutá pravidla a procedury, které regulují určitou část lidské činnosti“.

Stephen Krasner (cit. dle Keohane 1984: 57) definuje mezinárodní režimy jako „soubory implicitních nebo explicitních principů, norem, pravidel a rozhodovacích procedur, v nichž konvergují očekávání aktérů v dané oblasti mezinárodních vztahů“. Přičemž principy jsou fakta, příčiny a spravedlnost. Normami jsou myšleny standardy chování definované v pojmech práv a povinností. Pravidla jsou specifická ustanovení nebo zákazy pro jednání. Rozhodovací procedury jsou převládající postupy pro tvorbu a implementaci kolektivní volby³ (Keohane 1984: 57).

Robert Keohane (cit. dle Hasenclever – Mayer – Rittberger 1997: 15–16) definuje režimy jednodušeji jako „instituce s jasnými pravidly, na kterých se vlády shodly, a která přísluší k určitému souboru problémů v mezinárodních vztazích“. Zahrnuje tak Krasnerovy principy, normy, pravidla a procedury do jediného termínu „pravidla“. Od mezinárodních organizací se režimy liší především tím, že jsou souborem principů, norem, pravidel a procedur přijatých státy, které nemají schopnost jednat. Mezinárodní organizace na druhé straně mohou reagovat na události, ačkoliv jsou jejich pravomoci často omezeny. Mezinárodní režimy se zaměřují na přesně stanovenou oblast mezinárodních

³ Tato definice je také nazývána „konsenzuální“ definicí mezinárodního režimu. Vznikla v roce 1982 na konferenci u příležitosti přípravy zvláštního čísla odborného časopisu *International Organization* o mezinárodních režimech. Následně byla rozpracována Stephenem Krasnerem (Hasenclever – Mayer – Rittberger 1997: 13).

vztahů, zatímco činnost mezinárodních organizací v tomto ohledu není omezena (Hasenclever – Mayer – Rittberger 1997: 15–16).

V této bakalářské práci využívám výše zmíněnou definici mezinárodní organizace Wicharda Woykeho (dle Waisová 2009a: 141), která považuje mezinárodní organizaci za uskupení, jež vzniklo na základě smlouvy mezi minimálně dvěma státy. Uvádí, že mezinárodní organizace je subjektem mezinárodního práva, může spolupracovat v různých oblastech, má své orgány, kompetence a organizační strukturu. Tato definice je komplexní a dělí organizace na vládní a nevládní. Z tohoto důvodu ji upřednostňuji před druhou zmíněnou definicí mezinárodní organizace Archera, která je velmi obecná. V práci budu rovněž využívat teritoriální vymezení mezinárodních organizací J. Nye na organizace globální a regionální.

1.4 Regionální integrace a její vliv na udržování míru

Ve svém díle *Peace in Parts: Integration and Conflict in Regional Organization* se Nye (1971: 10–11) zabývá souvislostí mezi regionálními organizacemi a mírem. Regionální organizace mohou být nástrojem míru. Některé jsou však ve svých pravomocích příliš limitované. Nye (1971: 197–199) rozlišuje dva typy regionálních organizací: *mikro-regionální ekonomické organizace* a *makro-regionální politické organizace*. Předpokládá, že mikro-regionální ekonomické organizace dokážou změnit charakter vztahů mezi státy a vytvářet „ostrovy míru“ v mezinárodním systému. Makro-regionální politické organizace dokážou kontrolovat konflikt mezi členskými státy a zamezit jeho rozšíření. Nye se domnívá, že regionální organizace sice nejsou hlavním klíčem k mírovému uspořádání světa, ale přispívají k míru svou částí. Nye (1971: 175–177) poukazuje na limity regionálních organizací. Makro-regionální politické organizace napomohly v mnoha případech izolovat a kontrolovat konflikt. Zaznamenal však velké rozdíly v úspěšnosti různých regionálních organizací. Mikro-regionální ekonomické organizace zvýšily náklady násilného konfliktu, vytvořily pocit bezpečnostního společenství a položily základ pro „integrační

řešení“ vážných konfliktů. Tyto mechanismy však našel pouze u tří regionálních organizací (Nye 1971: 175–177).

Schiff a Winters (2003: 188–189) se stejně jako Nye zabývají tím, jak regionální integrace souvisí s udržováním míru v daném regionu a jak limituje napětí mezi nepřátelskými sousedícími státy. Důraz přitom kladou na obchodní vazby mezi členy. Obchod může být důležitou silou v utváření a udržování přátelských vztahů mezi státy. Zformováním regionální integrační smlouvy se téměř vždy zvýší obchod mezi státy. Jestliže se jedná o integrační smlouvu mezi vyrovnanými vládami, které si přejí zvýšit svou bezpečnost, panují mezi nimi přátelské obchodní vztahy. Je důležité, aby výhody plynoucí z integrační smlouvy byly mezi partnery relativně rovně rozděleny. Interdependence zvyšuje náklady na válku a více lidí má zájem na udržování mírových vztahů. Zvýšená obchodní výměna mezi státy znamená více interakce. Ta zvyšuje vzájemnou důvěru, která je pro mírové vztahy klíčová. Obava ze ztráty přístupu k důležitým surovinám nebo z embarga také snižuje pravděpodobnost války (Schiff – Winters 2003: 188–189).

1.5 Definice úspěšného integračního procesu

Pro výzkum úspěšnosti konkrétního regionálního integračního procesu je důležité obecně definovat, kdy je regionální integrace považována za úspěšnou. Integrační proces dosáhne úspěchu, pokud přináší svým členům určité výhody, které splňují jejich očekávání. Členové pak tento proces nadále podporují. Integrační proces lze naopak označit za neúspěšný, pokud splňuje určité předpoklady (Waisová 2009b: 454–457). Mezi tyto předpoklady patří dle Waisové (2009b: 454–457) nedostatek vůle členských zemí reálně se integrovat nebo jejich neochota přenášet část svých pravomocí na společné instituce integračního uskupení. Problém pro integrační uskupení může také představovat nedostatek solidarity a důvěry mezi členskými státy. Jestliže jsou mezi členskými státy velké politické a ekonomické rozdíly, může jeden silný stát ovládnout uskupení a podřítit ho svým cílům, které se neshodují s cíli ostatních členů.

Neúspěch integračního uskupení může být také zapříčiněn přílišným překrýváním integračních projektů, nebo pokud uskupení chybí podpora důležitého politického, ekonomického nebo společenského aktéra. Integrační proces může rovněž zcela ztratit podporu zdola, pokud je využíván politickými elitami k udržení vlastní moci. Integrační uskupení může být také výrazně negativně ovlivněno v případě, kdy členské země nemají shodné představy o jeho cílech a budoucnosti (Waisová 2009b: 454–457).

Podle Andrewa W. Axlina (1977: 83) spočívá úspěch integrace ve schopnosti relevantních aktérů vyjednávat koalice na podporu politik, které přispějí k rozvoji regionu jako celku a které zajistí přijatelnou distribuci těchto výhod v daném regionu.

2. Liga arabských států

2.1 Okolnosti vzniku, zakládající smlouvy, cíle a členská základna

Liga arabských států (arabsky *Džámiat ad-duwal al-arabíja*) je regionální organizace na Blízkém východě⁴ slučující arabské státy, která vznikla v roce 1945 v Káhiře. Byla výsledkem arabského nacionalismu (také označovaného panarabismus), podle kterého se měli Arabové spojit a společně čelit evropské dominanci (Toffolo 2008: 18; Dobešová 1996: 7).

Státy regionu Blízkého východu se již od dekolonizace potýkaly s krizí suverenity. V době, kdy dosáhly nezávislosti, byly jejich politické instituce velmi slabé. Rozvoj centralizovaných státních struktur byl omezován rozmanitými a často konfliktními sociálními a ekonomickými strukturami, které tvořilo nomádské pastevectví, dálkový obchod a semiautonomní skupiny různých kmenů a etnických a náboženských menšin. Politické hranice států Blízkého východu neodpovídaly sociálním, politickým a ekonomickým potřebám nově vzniklých států, protože byly nepromyšleně vytyčeny francouzskými a britskými kolonizátory (Dakhlallah 2012: 5; Sayigh 1991: 488).

Tyto nově suverénní státy se tak ocitly ve světě vytvořeném evropskými mocnostmi. V západním světě existovaly již konsolidované státy s vysokým stupněm státnosti, zatímco státy Blízkého východu byly teprve v rané fázi rozvoje a konsolidace. Pro tyto státy pak bylo typické soupeření o monopol moci v regionu a náchyllost k zahraničním zásahům, které znemožňovaly jejich stabilitu. Rozvoj státní suverenity byl také podkopáván arabským

⁴ Blízký východ není autory vymezován jednotně. Při vymezení regionu vychází autoři z charakteristických znaků, které jsou pro celý region společné. V případě regionu Blízký východ se jedná o islám a arabské etnikum (Šanc 2011: 9–10). V této práci budu využívat vymezení Blízkého východu přejaté z publikace *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. D. Šanc (2011: 14–15) v této publikaci představuje širší vymezení Blízkého východu, které zahrnuje úzce vymezený Blízký východ a severní Afriku. Toto tradiční pojetí zahrnuje 19 států: Turecko, Írán, Sýrii, Libanon, Irák, Izrael (včetně palestinských autonomních území), Jordánsko, Egypt, Kuvajt, Saúdskou Arábii, Bahrajn, Katar, Spojené arabské emiráty, Omán, Jemen, Libyi, Tunisko, Alžírsko, Maroko (včetně Západní Sahary) (Šanc 2011: 15). Na Blízkém východě tvoří většinu států státy arabské. Všechny arabské státy Blízkého východu jsou členy LAS a tvoří většinu jejich členských států (Turecko, Írán a Izrael nejsou členskými státy LAS).

nacionalismem. Státy měly zakládat své zájmy na společné arabské národnosti a pracovat na sjednocení a posilování komunity (Dakhlallah 2012: 6; Sayigh 1991: 488–489). V definici arabského nacionalismu však existuje rozpor. Maximalistická verze (nazývaná panarabismus) pojímá arabský nacionalismus jako snahu vytvořit zcela novou entitu slučující arabské státy, která nerespektuje legitimitu státních hranic a oslabuje instituci státu. Rozdíly mezi domácím a mezinárodním se stírají a tato nová entita podkopává jak vnitřní, tak vnější suverenitu arabských států. Na druhé straně je vize politické jednoty arabských států, která uznává existenci nezávislých suverénních států (Dakhlallah 2012: 6–7).

Myšlenky arabského nacionalismu se utvářely již od poloviny 19. století, kdy byla většina arabského obyvatelstva v područí Osmanské říše. Myšlenka arabského národa spjatého rasou, náboženstvím, jazykem a kulturou poskytla arabským státům sílu úspěšně čelit během první světové války Turkům (Major 1963: 551). Revolta arabského obyvatelstva byla sponzorována Británií a Francií a vedena hášimovskou dynastií. Po rozpadu Osmanské říše se arabské státy ocitly pod vlivem evropských mocností. Oblast si mezi sebou rozdělily především Velká Británie a Francie⁵ (Major 1963: 551).

V roce 1939 jednala Velká Británie v Londýně s vládami Egypta, Iráku, Jordánska, Saúdské Arábie a Jemenu o budoucnosti Palestiny. Velká Británie státům přislíbila, že z tohoto území nevytvoří židovský stát a namísto toho vytvoří nezávislý stát, kde by Arabové a Židé žili pod společnou vládou. Velká Británie se snažila vyjít arabským státům vstříc, protože potřebovala jejich pomoc během druhé světové války. Podporovala arabskou jednotu a nezávislost arabských zemí. V roce 1943 podpořil britský premiér Eden vytvoření organizace, která by sjednocovala Araby (Toffolo 2008: 30–33).

⁵ Pod mandátní území Francie spadala Sýrie a Libanon. Pod mandátní území Velké Británie Irák a Palestina. Palestina připadla Britům, kteří se v Balfourově deklaraci z roku 1917 a v mandátní smlouvě zavázali umožnit vznik židovské národní domoviny. Na území na východ od Palestiny vytvořili poloautonomní emirát Zajordánsko (Hourani 2010: 316).

Arabskou reakcí na tuto britskou iniciativu byly dva modely. Syrský plán navrhoval spojení Sýrie, Libanonu, Palestiny a Zajordánska do království v čele s Hášimovci. Irácká varianta si představovala federaci Sýrie a Iráku (Schulze 2007: 148). V obou případech se jednalo o prosazování hášimovských zájmů. Ostatní nezávislé státy regionu těmto návrhům důrazně oponovaly, a to především Egypt, který se obával vytvoření silného rivala na severu (Major 1963: 552).

Dosažení dohody mezi arabskými státy nebylo snadné. Velká Británie spolupracovala s Egyptem, který započal diskuzi o užších vztazích s dalšími arabskými státy. Egyptský ministerský předseda Mustafá an-Nahhás měl dobré vztahy s Velkou Británií. V roce 1943 pozval arabské delegace do Káhiry, „aby s nimi projednal projekt sjednocení arabských národů“ (cit. dle Schulze 2007: 148). V prvních měsících nebylo dosaženo dohody. Egyptu se taková situace hodila a naopak se snažil prosadit svůj projekt na založení Ligy arabských států, která by narušila svrchovanost členských států jen v omezené míře (Schulze 2007: 148).

Státy měly rozdílné postoje ohledně arabské jednoty. Sýrie a Irák si přály obnovit jednotu, která panovala v bývalé Osmanské říši. Libanon v této otázce nebyl tak jednotný. Země byla rozdělena mezi ty, kteří se považovali za Araby, a uskupení složené především z křesťanů, kteří vnímali Libanon jako samostatný stát s vazbami na západní Evropu. Egypt, Saúdská Arábie a Jemen sdílely vizi o arabské vzájemnosti, a proto chtěly podpořit palestinské Araby. Jejich koncepce se však odlišovaly v závislosti na jejich národních zájmech (Hourani 2010: 351).

Po druhé světové válce sílily myšlenky o arabském nacionalismu. Arabští intelektuálové a vůdci chtěli osvobodit arabské obyvatelstvo od koloniální nadvlády. Argumentovali tím, že všichni arabsky mluvící obyvatelé jsou součástí jednoho národa a mají nárok na svůj vlastní stát (Toffolo 2008: 25–28). V roce 1944 se sešli představitelé arabských států v egyptské Alexandrii a shodli se na

vytvoření volné konfederace nezávislých států prostřednictvím instituce, která by koordinovala některé jejich aktivity (Toffolo 2008: 33–34).

Tento dokument, nazývaný Alexandrijský protokol, byl dohodou států zřídit Ligu arabských států. Rozhodl o tom, že se LAS bude skládat z nezávislých arabských zemí a jejím cílem bude vyřešit jakýkoli konflikt, který nastane mezi dvěma nebo více členskými zeměmi bez uchýlení se k násilí. Struktura Ligy měla být dále projednána na konferenci arabských států v březnu roku 1945. Za tímto účelem bylo zřízeno šest výborů, které měly projednat jednotlivé aspekty spolupráce, z nichž nejdůležitější byl politický výbor, který se nejvíce podílel na sepsání Paktu LAS (Khadduri 1946: 97–98).

Země, které podepsaly Alexandrijský protokol, měly obavy ze ztráty své suverenity ve prospěch nové organizace. Za několik měsíců podepsaly Pakt LAS na konferenci arabských států 22. března 1945. Tímto aktem byla formálně založena LAS. Námitky vznesené proti Alexandrijskému protokolu byly při sepsání Paktu brány v úvahu. Pakt nezmiňuje Alexandrijský protokol a více se zaměřuje na ochranu suverenity členských států (Toffolo 2008: 33–34).

Pakt podepsalo sedm zemí – Egypt, Sýrie, Irák, Libanon, Jordánsko (v té době Zajordánsko), Saúdská Arábie a Jemen. Za sídlo organizace byla v Paktu stanovena Káhira. Liga vznikla za účelem posílit vztahy mezi členskými státy, podpořit spolupráci a koordinaci politické činnosti mezi nimi a chránit jejich nezávislost a suverenitu a zajišťovat úzkou spolupráci v oblasti: ekonomických a hospodářských záležitostí, komunikace, dopravy a spojů, kulturních záležitostí, státního občanství, pasové a vízové politiky, právní (výkon právních rozhodnutí, vydávání zločinců), sociálních záležitostí a zdravotnictví (Pact of the League of Arab States 1945). První generální tajemník LAS Azzám Paša prohlásil, že hlavním účelem Ligy bylo stát se „blokem pro udržování míru a prosperity našich lidí“ (cit. dle Seabury 1949: 633).

O členství v organizaci se dle Paktu může ucházet jakýkoli nezávislý arabský stát. Členský stát může z Ligy vystoupit rok potom, kdy informoval Ligu

o svém úmyslu vystoupit. Stejně tak mohu být Ligou vyloučeny „nezvedené“ státy⁶ (MacDonald 1965: 43–44). LAS nijak neomezila suverenitu členských států a nedošlo ani ke změně stávajících teritoriálních hranic. Naopak se zavázala k udržování *statu quo*. V článku VIII Paktu se členské státy zavázaly zdržet se jakékoli akce se záměrem změnit stávající systém vlády jiného členského státu (Major 1963: 553). LAS je tímto ustanovením značně omezena. Z tohoto důvodu je také často kritizována. Postrádá opatření podobné kapitole VII Charty OSN a princip „suverenita jako odpovědnost“ (*Responsibility to Protect*), který nahlíží na suverenitu státu jako na „podmíněnou“ (*conditional*). Pokud dojde k ohrožení populace státu, připouští OSN vnější zásah (Dakhlallah 2012: 9; Seabury 1949: 636). LAS však v žádném případě neschvaluje zasahování do vnitřních záležitostí svých členských států. Členské státy rozhodují zcela samostatně o své vnitřní i zahraniční politice (Dobešová 1996: 9).

Zásadní událostí, která ovlivnila vývoj Ligy, bylo vyhlášení nezávislosti Izraele v roce 1948. V této době bylo stále mnoho arabských států pod evropskou koloniální vládou a vnímaly tento krok jako další šíření koloniální dominance Západu. Arabsko-izraelský konflikt měl a stále má velký vliv na vývoj Blízkého východu (Toffolo 2008: 18–19). Postoj LAS vůči palestinské otázce je stanoven ve zvláštním dodatku Paktu. Liga se vyjadřuje k arabským nárokům na tuto zemi a prohlašuje, že Palestině by mělo být dovoleno zřídit svou vlastní vládu. Liga na sebe bere odpovědnost vybrat arabského delegáta z Palestiny, který se bude účastnit jejích jednání do té doby, než země získá skutečnou nezávislost (Seabury 1949: 637; Pact of the League of Arab States 1945).

V reakci na vznik státu Izrael a porážku v první arabsko-izraelské válce podepsaly členské státy v roce 1950 Smlouvu o společné obraně a hospodářské spolupráci, která byla uzavřena v rámci Paktu jako jeho doplnění. Smlouvu

⁶ K vyloučení členského státu došlo (do roku 2015) celkem třikrát. V roce 1980 byl z Ligy vyloučen Egypt za uzavření bilaterální mírové dohody s Izraelem (Toffolo 2008: 42–43). V únoru roku 2011 byla z LAS vyloučena Libye kvůli násilnému zásahu Muammara Kaddáfího proti demonstrantům (Al Jazeera 2011). Třetím případem byla Sýrie, která byla vyloučena v listopadu roku 2011 kvůli násilným zásahům proti svému obyvatelstvu (The Guardian 2011).

podepsalo sedm stávajících členů LAS. Členské státy se v ní zavazují pomoci členskému státu, který bude napaden vnějším aktérem, a upustit od použití ozbrojeného násilí mezi sebou (Toffolo 2008: 18; 67). Smlouva o společné obraně a hospodářské spolupráci rozšířila rozsah spolupráce členských států a byla také dalším krokem závazku Ligy k principu vzájemné obrany (Toffolo 2008: 43).

Ve smlouvě se členské státy zavazují konsolidovat a koordinovat své ozbrojené síly a participovat podle svých možností a potřeb v přípravě individuálních nebo kolektivních prostředků obrany, aby odrazily ozbrojenou agresi. Za tímto účelem byla zřízena stálá vojenská komise složená z reprezentantů členských států, která má koordinovat plány společné obrany a následně jejich realizaci. Jejím úkolem je také vypracovávat zprávy zahrnující metodu a participaci členských států na spolupráci. Stálá vojenská komise je podřízena Radě společné obrany, která se skládá z ministrů zahraničí a ministrů obrany členských států nebo jejich představitelů. Rozhodnutí Rady společné obrany, která získají dvoutřetinovou většinu, jsou závazná pro všechny zúčastněné státy. Členské státy se také touto smlouvou dohodly na ekonomické spolupráci a byla zřízena Hospodářská rada (Joint Defense and Economic Cooperation Treaty Between the States of the Arab League 1955).

LAS se snaží řešit konflikty mezi členskými státy, vnitřní konflikty členských států a konflikty mezi členskými státy a nečlenskými státy. Důležitým úkolem Ligy je také prezentovat postoje členských států světu prostřednictvím reprezentace arabských států v OSN⁷ a dalších světových institucích. (Toffolo 2008: 19–20).

Členská základna Ligy se ze sedmi zakládajících států a Palestiny, která má také hlas v Radě, postupně rozšířila na současný počet 22 států. S každým novým členem ztrácely stávající země část svého vlivu, jelikož bylo nutné brát

⁷ Generální tajemník LAS se účastní zasedání Valného Shromáždění OSN jako pozorovatel. Rozhodla o tom rezoluce Valného shromáždění OSN (číslo 477/50) z roku 1950 (Dobešová 1996: 8). Jak uvádí Dobešová (1996: 8), Liga tak nabyla na významu jako mezinárodní organizace, jejíž cíle a zásady jsou v souladu s Chartou OSN.

v úvahu zájmy a potřeby více členských zemí. LAS se z původních sedmi členů rozšířila o (dle data přistoupení) Libyi (1953), Súdán (1956), Tunisko a Maroko (1958), Kuvajt (1961), Alžírsko (1962), Katar, Bahrajn, Omán a Spojené arabské emiráty (1971), Mauretánii (1973), Somálsko (1974), Džibutsko (1977) a Komory (1993). Od roku 1964 je členem LAS Organizace pro osvobození Palestiny (Dobešová 1996: 13; Toffolo 2008: 11).

2.2 Institucionální struktura a fungování

Současné fungování LAS neposkytuje prostředky sjednocení, které by splňovaly požadavky stoupenců panarabismu. Jedná se spíše o regionální dohodu, jejímž cílem je bezpečnost, mírové uspořádání a užší jednota arabských států, než jaké zatím dosáhly (Khadduri 1946: 99). Cíle LAS jsou ambiciózní. Liga však byla ustanovena jako slabá instituce, která nemá žádný řídicí nadnárodní orgán nezávislý na vládách členských států a chybí jí mechanismy vynucení. Omezuje ji také to, že ve většině otázek vyžaduje jednomyslný souhlas⁸. Členské státy se většinou nechtějí vzdát své nabyté nezávislosti a moci ve prospěch Ligy (Toffolo 2008: 45; Dakhlallah 2012: 9).

Vrcholným orgánem LAS je Rada, která se skládá z reprezentantů všech členských států. Rada má největší pravomoci a přijímá všechna důležitá rozhodnutí. Schází se dvakrát ročně na pravidelném zasedání v Káhiře. Mimořádné zasedání Rady svolává generální tajemník, pokud o to zažádají alespoň dva členské státy. Člen, který byl napaden nebo je ohrožen, může také svolat mimořádné zasedání (Toffolo 2008: 45–46). Kromě těchto zasedání se konají také summity, na kterých se každoročně v březnu setkávají hlavy členských států. Ve funkci předsedy Rady se střídají postupně všechny členské státy. Rada je dle Paktu LAS zodpovědná za vytváření politik a legislativní funkce (Toffolo 2008: 45–46; MacDonald 1965: 56–57). Úkolem Rady je

⁸ Jak již bylo zmíněno výše, rozhodování v Radě společné obrany nevyžaduje jednomyslnost, nýbrž souhlas dvoutřetinové většiny členských států. Rozhodnutí Rady LAS však vyžaduje jednomyslnost, a proto její rozhodnutí často nejsou přijata. V historii Ligy žádalo již několik generálních tajemníků o zavedení systému dvoutřetinové většiny i pro Radu LAS, aby tak zvýšili její efektivnost. Tato změna dosud nebyla zavedena (Toffolo 2008: 43; Major 1963: 555).

dohlížet na uskutečňování dohod uzavřených mezi členskými státy, rozhodovat o tom, jak bude Liga spolupracovat s OSN a dalšími mezinárodními organizacemi, vyjednávat jako prostředník ve sporech mezi členy nebo mezi členy a nečlenskými státy a v případě útoku či hrozby agrese koordinovat obranná opatření (MacDonald 1965: 46).

Spory mezi členskými státy mají být dle stanovení Paktu nahlášeny Radě. Rada je oprávněna vyjednávat všechny spory mezi členy, které by mohly vést k válce mezi členskými státy nebo členy a nečlenskými státy. Jestliže je členský stát obětí útoku, může se dožadovat okamžitého svolání zasedání Rady. Smlouva o společné obraně a hospodářské spolupráci z roku 1950 následně zřídila Radu společné obrany a náležité vojenské úřady, které mají řešit agresi uvnitř i vně regionu (MacDonald 1965: 60).

V Radě disponuje každý členský stát jedním hlasem bez ohledu na počet jeho reprezentantů nebo velikost jeho populace. Ve všech důležitých záležitostech rozhodují členské státy jednomyslně⁹. Členské státy mají právo veta v záležitostech, které se týkají „nezávislosti, suverenity a územní celistvosti“ (cit. dle Major 1963: 553). V běžných záležitostech je vyžadován dvoutřetinový souhlas. Rozhodnutí Rady jsou závazná pro všechny členské státy, pouze pokud byla odsouhlasena jednomyslně. Rozhodnutí, která byla přijata většinou hlasů, jsou závazná pouze pro státy, které je přijaly (Toffolo 2008: 45; Seabury 1949: 636). Rada nedisponuje výkonnou mocí, přijatá rozhodnutí realizují samotné členské státy (Dobešová 1996: 10).

Rada LAS má pravomoc iniciovat mediaci nebo arbitráž, pokud získá většinu hlasů členských států (vyjma stran sporu). V případě konfliktu nebo jeho hrozby však může přijmout rezoluci proti agresorovi pouze se souhlasem všech členských států (vyjma agresora) (Zacher 1979: 165). Rezoluci proti agresorskému státu může tedy přijmout pouze v případě, že by agresor neměl

⁹ Jestliže je některý z členských států napaden jiným členským státem, jsou rozhodnutí přijímána jednomyslně, ale hlas agresora se nepočítá. Stejný postup je využíván při hlasování o vyloučení některého z členských států z Ligy (MacDonald 1965: 57).

žádné spojení v LAS. Avšak ani pak není rezoluce závazná, pokud se týká „nezávislosti, suverenity a územní celistvosti“ států (cit. dle Zacher 1979: 165).

Pod autoritu Rady spadají různé specializované výbory, které se zabývají finančními záležitostmi, kulturní a sociální oblastí a zdravotnictvím. Tyto výbory mají předkládat svá doporučení Radě, která je následně schválí a předá vládám členských států k realizaci. Na činnost výborů dohlíží Generální sekretariát. V rámci sekretariátu jsou pak zřízena specializovaná oddělení k příslušným výborům (Seabury 1949: 636). Generální sekretariát je stálým orgánem LAS, který zajišťuje běžnou administrativu. V čele sekretariátu stojí generální tajemník. Generální sekretariát dále tvoří řada sekretariátů, které asistují a pracují pod Generálním sekretariátem, a potřebný počet úředníků ze všech členských států. Dle Paktu LAS má pouze administrativní funkce, ve skutečnosti však může mít i vliv na proces vytváření politik (MacDonald 1965: 62; 124).

Generální tajemník je hlavním reprezentantem LAS a má rovněž hodnost velvyslance. Je volen Radou se souhlasem dvou třetin členských států. Radě se také zodpovídá. Může dělat samostatně oficiální prohlášení a na každém zasedání Rady předkládá zprávu o plnění úkolů a práci Generálního sekretariátu (Dobešová 1996: 11; MacDonald 1965: 124–126). Pakt LAS blíže nespécifikuje funkce a povinnosti generálního tajemníka. Jeho role se tak vyvíjela v průběhu času spolu s rozsahem spolupráce a činností Ligy. Mezi jeho úkoly náleží mimo jiné doporučovat a navrhopvat politiky LAS, zastávat roli prostředníka mezi členskými státy a zastupovat LAS navenek jako její mluvčí a hlavní diplomatický reprezentant. Výkon těchto funkcí byl vždy do určité míry ovlivněn osobností daného generálního tajemníka (MacDonald 1965: 146).

Organizace je omezena jednomyslným rozhodováním v Radě a tím, že pouze jednomyslná rozhodnutí jsou závazná pro všechny členy. Dle Roberta W. MacDonalda (1965: 67) není LAS kompetentní jednat jako organizace pro řešení konfliktů. Členství v Radě není specifikováno, a proto se zasedání účastní různí reprezentanti členských států. Jedná se o diplomatické zástupce, hlavy států i

předsedy vlády. Dále autor upozorňuje na to, že členské státy často nejsou v dostatečném kontaktu. Jejich zástupci se schází se na pravidelných zasedáních, ale komunikace mimo zasedání je mezi státy minimální (MacDonald 1965: 67–69).

Činnost organizace byla často omezována polarizací moci a vytvářením bloků mezi členskými zeměmi, čímž bylo její fungování často paralyzováno. Od počátku se Liga potýkala se soupeřením mezi Egyptem a Irákem a jejich mocenskými bloky o vůdčí pozici v rámci organizace. Ligu také zasáhla tradiční dynastická rivalita mezi dynastií Saúdů z Arábie a dynastií Hášimovců z Jordánska a Iráku (MacDonald 1965: 77–78; Major 1963: 554).

Jak uvádí John Major (1963: 554), Liga byla v počátcích rozdělena na dva tábory. První tábor sestával ze starších zastánců panarabských hodnot vycvičených ještě v administrativě Osmanské říše. Do této skupiny patřila Sýrie a Palestina. Na druhé straně stála generace, která dospívala až během druhé světové války, politicky vzdělaná často v institucích na Západě a odhodlaná zásadně změnit islámskou společnost. Starší protagonisté byli postupně poraženi, protože v poválečném světě docházelo nevyhnutelně k velkým změnám.

Tyto a další rozdíly a spory mezi arabskými státy se výrazně projevíly při řešení konfliktů v rámci Ligy arabských států.

3. Role Ligy arabských států v oblasti kolektivní bezpečnosti a řešení konfliktů na Blízkém východě

3.1 Období let 1945–1956

V tomto období skončila britská a francouzská nadvláda a arabské státy získaly postupně nezávislost. Na území Palestiny vznikl židovský stát, což státy Ligy vnímaly velmi negativně, a následně došlo k první arabsko-izraelské válce. V roce 1956 se vnější mocnosti znovu snažily upevnit své postavení při suezské krizi, během které se opět střetl Egypt s Izraelem (v druhé arabsko-izraelské válce). Představitelem arabského nacionalismu se stal egyptský prezident Gamál Abd an-Násir (Hourani 2010: 347; Schulze 2007: 409).

Směřování Ligy od jejího vzniku v roce 1945 výrazně ovlivnil její první generální tajemník Azzám Paša. Jeho antiimperialistický postoj se promítl do prvních let činnosti LAS. Britští sponzoři Ligy takový postoj nevítili a obávali se vlivné a autonomní role Generálního sekretariátu při utváření politik organizace (Seabury 1949: 637).

První zasedání Ligy se zabývalo snahami Sýrie a Libanonu o nezávislost na Francii¹⁰. Od jara roku 1946 se Rada zaobírala především otázkou Palestiny. Liga oficiálně podpořila návrh na zřízení dominantně arabského státu, který by měl právo limitovat imigraci, ale zároveň garantoval práva židovské menšiny. K projednání této otázky se uskutečnily dvě konference, na kterých však sedm tehdejších členských států nedosáhlo jednotného postoje. Některé státy si přály, aby Liga přijala rázný a nekompromisní postoj k řešení palestinské otázky velkými mocnostmi¹¹, které se neslučovalo s přáním arabských států. Jiné

¹⁰ Syrští a libanonské politici využili neshod mezi Velkou Británií a Francií a dosáhli nezávislosti Sýrie a Libanonu ještě před koncem druhé světové války. V roce 1946 získala Sýrie a Libanon úplnou nezávislost na Francii bez omezujících klauzulí (Hourani 2010: 352–353).

¹¹ Poté, co se v roce 1947 Velká Británie rozhodla vzdát svého Mandátu pro Palestinu, zřídila OSN Zvláštní komisi OSN pro Palestinu. Tato komise navrhla rozdělit Palestinu do dvou nezávislých států, jednoho pro Židy a druhého pro Araby. Jeruzalém měl být neutrálním územím pod mezinárodní správou. Arabové s tímto návrhem nesouhlasili, Židé ho přijímali (Toffolo 2008: 62).

arabské státy, jako Saúdská Arábie a Jordánsko, takovému postupu proti Velké Británii a USA oponovaly (Seabury 1949: 637–638).

Arabsko-izraelský konflikt byl vždy v centru zájmu LAS a stál také za jejím vznikem. Ovlivňuje přístup Ligy k bezpečnosti a také její vztahy s okolním světem (Toffolo 2008: 54). V roce 1945 byl jmenován zástupcem Palestiny v Lize Músá al-Alamí, předseda Arabského výkonného výboru¹². Členské státy Ligy následně vyhlásily otázku Palestiny za hlavní arabskou záležitost (Schulze 2007: 155). Arabská delegace se na poli OSN snažila prosadit návrhy na zřízení jednotné palestinské vlády. Tyto snahy bloku LAS zabránit plánu na rozdělení Palestiny však selhaly. LAS se proto uchýlila k ráznému řešení (Seabury 1949: 638). V říjnu roku 1947 Rada LAS jednomyslně doporučila členským státům vyslat vojenské síly k palestinské hranici a učinit preventivní vojenská opatření. Předchozí rozhodnutí o bojkotu židovského zboží¹³ a zamezení prodeji půdy z vlastnictví Arabů do vlastnictví stoupenců sionismu byla posílena. V prosinci roku 1947 Liga po konferenci v Káhiře oznámila, že budou učiněna okamžitá opatření, aby zabránila vzniku židovského státu. Liga zřídila vojenskou komisi a dobrovolnou Arabskou osvobozenou armádu (*Arab Liberation Army*) pod vedením Iráku (Seabury 1949: 638). Tato armáda čítala dle odhadů kolem 3830 mužů z arabských zemí (Hughes 2005: 33). Byla vybavena a vycvičena především v Iráku a Sýrii. Chyběla jí však politická podpora a vojenská koheze k tomu, aby měla šanci porazit silnou izraelskou armádu. Měla málo vojenských zkušeností kromě občasných útoků na židovské osadníky a byla zatížena politickou rivalitou mezi Sýrií a Zajordánskem, což omezilo její výkony na Západním břehu. LAS nepřidělila Arabské osvobozené armádě vlastní rozpočet, takže nebyla dostatečně financována. Strádala také nedostatečným

¹² V roce 1945 byl zřízen v rámci LAS Nejvyšší arabský výbor (*Arab Higher Committee*) jako řídicí orgán Palestinců. O rok později byl nahrazen Arabským výkonným výborem (*Arab Higher Executive*), který byl roku 1947 přejmenován na Nejvyšší arabský výbor (Toffolo 2008: 63; Seabury 1949: 638).

¹³ LAS se rozhodla bojkotovat veškeré židovské produkty. Snažila se také přesvědčit nearabské státy, aby se k bojkotu přidaly. Každý členský stát si zřídil zvláštní úřad, který se zabýval bojkotem. Tyto úřady pak byly podřízeny centrálnímu úřadu v rámci LAS. Egypt byl prvním členským státem, který od bojkotu upustil, a to v roce 1980. V roce 2005 dodržovaly striktní bojkot už jen Libanon a Sýrie (Toffolo 2008: 65–66).

výcvikem ve své základně v syrském městě Qatana a špatným vojenským vedením (Hughes 2005: 33–34).

Saúdská Arábie vyslala symbolický vojenský kontingent do Egypta jako přípravu na blízký konflikt. Mluvčí Ligy 16. ledna 1948 oznámil, že arabské státy budou „okupovat“ celou Palestinu, až v květnu vyprší britský mandát (Seabury 1949: 638). Poté, co byl 14. 5. 1948 vyhlášen v Tel Avivu stát Izrael, začala LAS jednat na pomoc Palestině, aby jí bylo umožněno rozhodnout o své budoucnosti. Tato rozhodnutí byla obsažena již v rezolucích Ligy, které přijala 24.–30. dubna 1948 (Schulze 2007: 156–157). Liga pověřila Nejvyšší arabský výbor¹⁴ vybudováním správy v arabské Palestině. Dne 22. září 1948 byl Nejvyšší arabský výbor vyhlášen „vládou celé Palestiny“. Prezidentem Palestiny byl zvolen Amín al-Husajní a 1. října byla vyhlášena samostatnost Palestiny. LAS tento krok podpořila (Schulze 2007: 156–157). Zřejmě se dle Reinharda Schulze (2007: 157) jednalo o výsledek egyptské diplomacie, jelikož Egypt se stále obával hášimovských nároků na hegemonii v arabské politice v Palestině.¹⁵ Nakonec byl al-Husajní odvolán do Káhiry a krátké období palestinské vlády skončilo (Schulze 2007: 157).

LAS se rozhodla zničit nově vzniklý stát Izrael a namísto něho vytvořit nezávislý arabský stát. Započala první arabsko-izraelská válka, odehrávající se v letech 1948–1949, která prokázala slabost Ligy (Major 1963: 554). Jednotky Egypta, Jordánska, Sýrie a Libanonu obsadily části země s arabskou většinou a bojovaly o ně s izraelskou armádou. Izraeli se postupně podařilo obsadit většinu palestinského území. Mnoho Arabů zemi opustilo. V roce 1949 proběhla po několika příměřích pod dohledem OSN demarkace stálých hranic. Izrael získal o 21 procent větší území, než které mu mělo náležet podle původního návrhu OSN. Část země převzal do správy Egypt a zbytek Jordánské hášimovské království. Mnoho arabských států s tímto rozdělením země nesouhlasilo (Hourani 2010: 355; Ježová 2011: 119).

¹⁴ Viz poznámka č. 12

¹⁵ Hášimovci se snažili vytvořit Velkou Sýrii (*Greater Syria*) a ovládnout Palestinu. Těmto snahám se snažil zabránit Egypt podporovaný Saúdskou Arábií a Libanem (Major 1963: 554).

Dle Johna Majora (1963: 554) arabské státy zcela postrádaly vojenskou koordinaci. Egypt a Jordánsko navíc před konfliktem i během něho jednaly otevřeně proti sobě. Izrael utrpěl těžké ztráty, přesto uspěl a uchoval Palestinu jako nearabský stát. Jediným arabským ziskem bylo připojení Západního břehu k Jordánsku králem Abdalláhem. Tento krok Egypt odsoudil a žádal, bez úspěchu, o vyloučení Jordánska z Ligy (Major 1963: 554).

Neúspěch Ligy v tomto konfliktu spočíval dle Seaburyho (1949: 638–639) ve špatném odhadu Ligy ohledně politiky USA, v síle sionistických vojenských složek a jejich schopnosti koordinovat své vojenské úsilí. LAS byla naopak velmi nejednotná a to omezovalo její vojenské schopnosti. Palestinský konflikt nejednotu a spory mezi arabskými státy uvnitř Ligy ještě podpořil (Seabury 1949: 638–639). Arabové považovali ztrátu Palestiny za prohru svých vlád, což vyvolalo řadu krizí. Tradiční arabská společnost byla podkopávána a došlo k vzrůstu nacionalismu a revolučního neklidu. V Sýrii došlo k několika převratům mezi lety 1949–1950. V roce 1951 byl zavražděn jordánský král Abdalláh. V roce 1952 došlo k nacionalistickému převratu v Egyptě a v roce 1954 k alžírské revoluci (Major 1963: 555, Toffolo 2008: 63). Ke změnám došlo i v LAS. Generální tajemník Azzám Paša byl vystřídán kandidátem nového egyptského režimu, jímž byl Abd al-Chálik Hasúna. Hasúna se rozhodl odpoutat od minulosti a vykročit s čistým štítem (Major 1963: 555).

Farah Dakhlallah (2012: 10) upozorňuje na to, že arabské kolektivní bezpečnosti v prvních dvaceti letech existence Ligy výrazně dominoval Egypt. Od vojenského převratu v Egyptě v roce 1952¹⁶, kdy se Gamál Násir dostal k moci, se z Egypta stal panarabský režim. Egypt se prohlásil za vůdce arabského národa, patrona palestinské otázky a stál v čele boje proti Izraeli (Dakhlallah 2012: 10).

¹⁶ Svobodní důstojníci svrhli 23. července 1952 královskou moc v Káhiře a ustavili Revoluční radu. Dne 18. června 1953 byla vyhlášena republika. Po roce 1953 byli Muslimští bratři v Egyptě jedinou povolenou stranou (Schulze 2007: 162).

Egypt se již delší dobu snažil zbavit nadvlády Velké Británie, která stále ještě vládla nad velkou částí Afriky. Cílem Velké Británie na Blízkém východě bylo především zamezit ruskému vlivu, uchránit Suezský kanál a zajistit si bezpečné dodávky ropy z Blízkého východu. Egypt se dostal do sporu s Velkou Británií kvůli Bagdádskému paktu z roku 1955. Bagdádský pakt byl vojenskou dohodou mezi Tureckem, Íránem, Pákistánem, Irákem a Británií, kterou podporovaly USA (Shupe – Wright – Hipel – Fraser 1980: 478). Tato dohoda měla chránit členské státy před komunistickou hrozbou. Násira však více znepokojoval vliv Západu na Blízký východ a pakt prohlásil za další pokus o imperiální dominanci Západu. Podle Násira pakt omezoval rozvoj silné a jednotné LAS a ohrožoval neutralitu arabských států (Shupe – Wright – Hipel – Fraser 1980: 478–479).

V roce 1955 došlo k několika útokům mezi Egyptem a Izraelem. Mezi státy se zvýšilo napětí a obě země se snažily posílit své armády. Západ odmítl poskytnout Egyptu zbraně, a tak se Egypt obrátil na Sovětský svaz, který mu zajistil dodávky zbraní z Československa (Shupe – Wright – Hipel – Fraser 1980: 479). K hlavním Násirovým cílům patřila kromě snahy o posílení vojenským sil stavba Asuánské přehrady. Egyptu však chyběl kapitál. USA přislíbily úvěry, dodávky pšenice a zbraní, pokud se Egypt připojí ke společnému vojenskému paktu. Ačkoliv to zcela odporovalo ideálům egyptské Revoluční rady, přistoupil nakonec Egypt ke spolupráci s USA a Velkou Británií, které poskytly dostatek financí pro stavbu Asuánské přehrady. Egypt se snažil v této situaci změnit svou zahraniční politiku a navázal styky se sovětským blokem tím, že uznal Čínskou lidovou republiku. USA a Velká Británie reagovaly zastavením svých úvěrů na stavbu přehrady. Násir následně zestátnil Společnost Suezského průplavu a obsadil Suez svými vojsky (Schulze 2007: 173–174).

Uživatelé průplavu se obávali ohrožení svobodné plavby. Británie a Francie měly ve Společnosti Suezského průplavu dokonce kapitálový podíl. Izrael využil této situace, aby oslabil svého nepřítele, a uzavřel tajnou dohodu s Francií a Británií o útoku na Egypt a svržení Násira. Tímto započala v roce

1956 suezská krize¹⁷. Spojenci zaútočili na Egypt, ale pod nátlakem USA a SSSR se museli stáhnout (Hourani 2010: 362–363).

LAS Egypt v jeho rozhodování během suezské krize jednoznačně podpořila. Politický výbor LAS vyjádřil na zasedání svolaném z iniciativy Sýrie plnou podporu politice egyptské vlády ohledně Suezského kanálu. Rada LAS jednomyslně přijala rezoluci politického výboru v říjnu roku 1956, ve které členské státy vyjadřují solidaritu Egyptu v jeho odhodlání chránit svou suverenitu a národní zájmy a prohlašují jakoukoli agresi vůči arabskému státu za akt nepřátelství vůči všem arabským státům (International Organization 1956: 646–647).

Jordánsko se v tomto období snažilo oslabit vliv Egypta na státy LAS. Jeho obavy z egyptské dominance v organizaci vzrostly kvůli tomu, že Egypt učinil kroky bez předchozího projednání s dalšími arabskými státy. V září roku 1956 se sešel egyptský prezident Násir s představiteli Sýrie a Saúdské Arábie, aby získal další podporu pro svou pozici v Suezském průplavu. Někteří tehdejší pozorovatelé se domnívali, že právě díky arabské jednotě plynoucí ze sporů v Suezském kanálu se v tomto období zvýšil význam LAS. V roce 1956 bylo mezi členskými státy Ligy uzavřeno několik vojenských aliancí. Jednalo se převážně o dohody o koordinaci vojenských opatření proti izraelské agresi¹⁸ (International Organization 1956: 646–647).

Ačkoliv v konfliktu, který následoval po suezské krizi, vojensky zvítězil Izrael a jeho armáda se ukázala jako neporazitelná, v politickém rozměru zvítězil Násir. Veřejnost oslavovala Násira jako vůdce arabského světa a došlo k popularizaci panarabismu. Násir vedl LAS k posílení bezpečnostních opatření. Výsledkem jeho snah byl vznik Společného arabského vedení (*Joint Arab*

¹⁷ Suezská krize probíhala od července do listopadu roku 1956 (Schulze 2007: 174–175).

¹⁸ Jednalo se o dohodu o vzájemné obraně mezi Irákem a Jordánským proti izraelské agresi. Další dohodou byla dohoda o finanční pomoci jordánské armádě proti izraelské hrozbě mezi Sýrií, Egyptem a Saúdskou Arábií. Libanon požádal o konferenci čtyř arabských států, které hraničí s Izraelem (Libanon, Sýrie, Jordánsko, Egypt), aby se domluvily na koordinaci obranných opatření proti možné izraelské agresi (International Organization 1956: 647).

Command) se stálým personálem pro vojenské plánování v roce 1964 (Toffolo 2008: 69).

3.2 Období let 1956–1979

Arabský nacionalismus, jehož vzestup podnítil egyptský prezident Násir, byl v tomto období naopak na ústupu. V roce 1967 utrpěly Egypt, Sýrie a Jordánsko porážku v šestidenní válce (třetí arabsko-izraelské válce) s Izraelem. V následujícím období arabská spolupráce slábla a státy byly stále více závislé na některé z velmocí. Nejednota arabských zemí po této porážce a neochota uzavřít mírovou dohodu s Izraelem vedla k další (čtvrté) arabsko-izraelské válce v roce 1973. Po válce byly arabské státy ještě více nejednotné a došlo mezi nimi k řadě sporů (Hourani 2010: 347, 420; Schulze 2007: 409).

Násirovy snahy o arabské sjednocení vyvolaly spory mezi arabskými státy. Na jedné straně stály progresivní arabské státy a na druhé tradiční konzervativní monarchie. Toto období je označováno jako arabská studená válka, která probíhala v letech 1957–1967 (Schulze 2007: 409). Tento spor měl zásadní vliv na politiku LAS. Progresivní státy následovaly Násirovu ideologii a usilovaly o revoluční změny. Konzervativní monarchie naopak Násirovu ideologii a revoluční změny nepřijímaly (Hourani 2010: 403). Konzervativní monarchie znepokojilo vytvoření Sjednocené arabské republiky¹⁹ mezi radikálními vládami Sýrie a Egypta. Hašimovští vládci Iráku a Jordánska reagovaly vytvořením podobné dohody.²⁰ Liga byla spory mezi konzervativními a radikálními zeměmi paralyzována (Dakhlallah 2012: 11).

LAS se v roce 1959 zabývala především výše zmíněnými spory mezi svými členskými státy. Politický výbor se zabíral spory mezi Sjednocenou

¹⁹ Sjednocená arabská republika vznikla v roce 1958. Jednalo se o stát s hlavním městem v Káhiře, jedním prezidentem (kterým byl Násir) a uplatňující jednu společnou bezpečnostní, zahraniční a ekonomickou politiku. Měla být pouze předstupněm dalšího arabského sjednocení (Major 1963: 557–558). Násirův projekt arabské jednoty však nebyl úspěšný. Egyptsko-syrská unie se v roce 1961 rozpadla (Hourani 2010: 404).

²⁰ Irák a Jordánsko založily Arabskou federaci Iráku a Jordánska. Oba státy si ponechaly svou identitu, ale plánovaly po vzoru Sjednocené arabské republiky jednotnou politiku. Arabská federace existovala pouhých šest měsíců. Po iráckém převratu v roce 1958 se rozpadla (Major 1963: 558).

arabskou republikou a Irákem a také spory Sjednocené arabské republiky s Jordánskem a Tuniskem. Státy LAS znepokojoval rovněž vývoj událostí v Iráku. Obávaly se komunistického vlivu v Iráku,²¹ který by mohl ohrozit všechny arabské země. Žádná z delegací členských států nepřišla s konkrétním řešením, přesto se politický výbor shodl na tom, že by všechny arabské státy měly sdílet odpovědnost a čelit této hrozbě. Reprezentanti členských států však byli ohledně akce, která by odvrátila toto nebezpečí, nerozhodní (International Organisation 1959: 332).

V roce 1961 se LAS zapojila do řešení konfliktu mezi svými členskými státy, a to Irákem a Kuvajtem. Poté, co získal Kuvajt v červnu roku 1961 nezávislost, zabral celé jeho území Irák. Irák se odvolával na to, že v době Osmanské říše bylo toto území iráckou provincií (Bouchal 2011: 147). Rezoluce OSN, která žádala Irák, aby respektoval suverenitu nově vzniklého státu, byla blokována jeho spojencem SSSR. Zatímco OSN byla v řešení této krize blokována sovětským vetem, intervence LAS byla úspěšná. Kuvajt byl přijat jako nový členský stát LAS. LAS se domáhala ukončení irácké agrese a zřídila vojenské síly LAS, které nahradily britské jednotky v ochraně nového státu. Opozice arabských států vůči Iráku byla silná. Radikálnímu Iráku se postavily prozápadní konzervativní státy, ale i radikální rivalové, kteří se obávali posílení jeho moci. Jednotky LAS setrvaly v Kuvajtu až do roku 1963, kdy došlo v Iráku ke změně vlády (Zacher 1979: 199–200).

V centru pozornosti LAS byla i v tomto období otázka Palestiny. Spory mezi arabskými státy a Izraelem se vyostřily. Po suezské krizi začal Izrael vyvíjet nukleární zbraně. K napětí v regionu přispělo také to, že začal využívat sedmdesát procent vody z řeky Jordán a vyvolal tím spory se sousední Sýrií. Sýrie v reakci na to povolila skupině Al Fatáh podnikat útoky proti Izraeli z jejího území (Toffolo 2008: 69).

²¹ V roce 1958 byla v Iráku svržena při revoluci tzv. Svobodných důstojníků monarchie a nastolena republika. K moci se dostala autoritářská vláda, která záhy začala navazovat vztahy se SSSR (Bouchal 2011: 147).

V roce 1964 proběhl první summit LAS v Káhiře. Na tomto summitu byla přijata Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) za oficiálního reprezentanta Palestiny²² a jednalo se o problému s využíváním vody z řeky Jordán. Tomuto summitu výrazně dominoval Násir, který prohlásil, že spory o vodu nemohou být řešeny izolovaně od arabsko-izraelského konfliktu (Dakhlallah 2012: 10; Gat 2005: 615). Zdůrazňoval, že než se arabské státy uchýlí k válce s Izraelem, musí docílit arabské jednoty a zapracovat na tom, aby jejich armády byly silnější než Izraelské obranné síly (IDF). Sýrie byla na summitu seznámena s tím, že je jediným členem LAS, který chce již v tak časně fázi zahájit válku s Izraelem (Gat 2005: 615; Zacher 1979: 181). Násir také nabádal arabské státy k tomu, aby zajistily diplomatickou izolaci Izraele. Arabské státy následovaly návrhy přesvědčivého Násira. Snažily se spor o vodní zdroje s Izraelem vyřešit nevojenskými prostředky a vypracovat plán na rozdělení řeky Jordán. Na summitu také začali Násir a král Saúd, bezúspěšně, jednat o urovnání jemenského konfliktu²³ (Gat 2005: 615; Zacher 1979: 181).

Na setkání reprezentantů členských států LAS v roce 1965 byla přijata rezoluce, ve které členské státy odmítly jakékoli výzvy k uznání státu Izrael a usmíření a koexistenci s tímto státem (International Organisation 1965: 1058). Shodly se na tom, že uznání Izraele výměnou za repatriaci palestinských Arabů by bylo porušením arabské jednomyslnosti o palestinské otázce a také Paktu LAS. Na tomto zasedání byla také přijata rezoluce o arabském plánu na rozdělení řeky Jordán (International Organisation 1965: 1058).

²² Již v Paktu LAS je stanoveno, že Liga zajistí v organizaci místo pro reprezentanta Palestiny. Liga v roce 1945 vytvořila Nejvyšší arabský výbor (*Arab Higher Committee*) jako řídicí orgán Palestinců. O rok později vznikl Arabský výkonný výbor (*Arab Higher Executive*) (Toffolo 2008: 63). Žádný z těchto orgánů však nefungoval, a proto Liga v roce 1948 vytvořila „vládu celé Palestiny“ (*All-Palestine Government*) (Schulze 2007: 157). Tento orgán se také neprokázal jako efektivní. V 50. letech si Palestinci založili vlastní organizaci Al Fatáh, která organizovala teroristické útoky proti Izraeli. Al Fatáh ohrožovala zájmy arabských států, a proto se LAS rozhodla vytvořit novou palestinskou vládu. Tou se stala Organizace pro osvobození Palestiny (Toffolo 2008: 64).

²³ V Jemenu došlo ke svržení monarchie a vyhlášení republiky. Následovala pětiletá občanská válka, která probíhala v letech 1962–1967 (Schulze 2007: 409). Země byla rozdělena na dva tábory – republikány, podporované násirovským Egyptem, a royalisty, podporované Saúdskou Arábií (Břeská 2011: 202).

V květnu roku 1967 byly arabské státy přesvědčené o tom, že Izrael má v úmyslu napadnout Sýrii. Násir požadoval stažení jednotek OSN ze Sinajského poloostrova a vyslal tam vlastní vojenské jednotky. Následně uzavřel Tiranskou úžinu pro všechna izraelská plavidla. Konflikt byl již nevyhnutelný. V oblasti došlo k eskalaci konfliktu a Egypt a Sýrie se rozhodly jednat bez mezinárodního konsenzu. Narychlo sestavily egyptsko-syrské vedení, ke kterému se později přidalo i Jordánsko (Schulze 2007: 211; Toffolo 2008: 69). Násir se vůči Izraeli projevoval stále agresivněji. Žádal navrácení práv Palestinců, která jim podle něj byla násilně odebrána. Přesto však nevyhlásil Izraeli válku. Prohlašoval, že nemá v úmyslu bojovat s Izraelem, dokud na to nebude mít dostatečné vojenské síly (Gat 2005: 608–609).

Albert Hourani (2010: 406) uvažuje o tom, co stálo za Násirovým rozhodnutím rozmístit své jednotky na Sinajském poloostrově. Násir mohl spoléhat na to, že mu pomohou USA a on tak dosáhne politického vítězství. Druhou možností je dle Houraniho to, že Násir skutečně věřil, že Egypt má dostatečné kapacity k tomu, aby Izrael porazil. Žádný z těchto předpokladů se však nevyplnil, a tak čekala arabskou koalici v následující šestidenní válce porážka.

Dne 5. června 1967 zasáhly izraelské letecké síly proti Egyptu a Sýrii a zničily jejich letecké základny. Následně zaútočily letouny Sýrie, Iráku a Jordánska na izraelské cíle. Izraeli se podařilo tyto útoky odrazit a zničit hlavní iráckou leteckou základnu (Gilbert 2002: 380). Arabské letectvo tak bylo hned v počátečních střetnutích silně zasaženo a to mělo velký vliv na nadcházejících pět dnů konfliktu. V pozemním boji se střetlo s Izraelem především Jordánsko, které rovněž utrpělo těžkou porážku. Izraelskou armádu nedokázaly zadržet ani saúdské, irácké, marocké a alžírské jednotky rozmístěné v Sýrii a Jordánsku (Gilbert 2002: 381; Schulze 2007: 212).

Během šestidenní války získal Izrael Sinajský poloostrov a Pásmo Gazy na Egyptu, Západní břeh na Jordánsku a Golanské výšiny na Sýrii. Válku

ukončila smlouva o zastavení palby, kterou sjednala OSN. Šestidenní válka zcela změnila situaci na Blízkém východě. Násirova moc a vliv na arabské státy slábly a myšlenka panarabismu byla utlumena (Toffolo 2008: 69, Hourani 2010: 407). Izrael se ocitl v riskantní situaci, protože okupoval území, kde žilo více jak milion Arabů. Mnoho Palestinců také zemi opustilo a stali se uprchlíky.²⁴ To podpořilo identitu Palestinců a také jejich nevraživost vůči Izraeli. V listopadu roku 1967 přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci č. 242, která vyžadovala stažení izraelských ozbrojených sil z okupovaných území a uznání existence státu Izrael arabskými státy (Toffolo 2008: 69, Hourani 2010: 408).

Porážka v šestidenní válce byla pro arabské státy traumatická. Snažily se proto hledat příčinu svého neúspěchu v červnové krizi. Násir nechtěl přijmout odpovědnost za arabský neúspěch a obvinil USA a Velkou Británii ze spolupráce s Izraelem. Z tohoto důvodu s USA a Velkou Británií přerušil diplomatické styky a některé arabské státy ho v tom následovaly (Sela 1998: 97). Arabské státy cítily po šestidenní válce potřebu znovu definovat své cíle a ujasnit si svou strategii. Násir zvolil strategii omezené války, která v kombinaci s diplomatickými nástroji na mezinárodní úrovni měla získat čas pro znovunabytí vojenských sil arabských států, než se pokusí ztracená území získat zpět (Sela 1998: 98). Egypt a Sýrie odmítly politické vyrovnání s Izraelem. Odmítly také izraelský návrh na trvalý mír výměnou za stažení Izraele zpět k předválečným hranicím. Avraham Sela (1998: 98) se zamýšlí nad tím, zda bylo vůbec možné dosáhnout tak krátce po válce míru, když si uvědomíme, že arabské státy utrpěly potupnou porážku a byly hnány společnou arabskou myšlenkou obnovit „ztracená území a arabskou čest“ (Sela 1998: 98).

LAS řešila následky šestidenní války na summitu v Chartúmu v říjnu roku 1967. Reagovala na rezoluci OSN č. 242 vlastní rezolucí, kterou se členské státy dohodly na tom, že izraelská dobytá území neuznají a o této otázce nebudou ochotné vyjednávat (Sela 1998: 102; Hourani 2010: 408). Nedokázaly se však

²⁴ Schulze (2007: 212) uvádí, že během prvních čtyř měsíců izraelské okupace opustilo svou domovinu na 250 000 lidí, kteří tvořili pětinu celkového počtu obyvatelstva. Většina Palestinců odešla do Libanonu, Sýrie a Jordánska nebo států Zálivu.

shodnout na tom, jak budou proti Izraeli postupovat, zda politickými, či vojenskými prostředky. Jejich stanoviska k rezoluci č. 242 byla rozporuplná. Jordánsko a Egypt měly největší zájem na urovnání vztahů s Izraelem, protože během konfliktu utrhly největší ztráty. Jordánský král Husajn byl s Násirem za jedno a oba rezoluci podporovali. Egypt a Jordánsko se snažily o svolání summitu, na kterém by získaly podporu dalších arabských států. Summit, který se měl konat v lednu roku 1968, byl však kvůli rozporům mezi arabskými státy odložen (Sela 1998: 111; Zacher 1979: 187). Sýrie naopak s rezolucí č. 242 nesouhlasila. Nesouhlasila se snahami získat okupovaná území prostřednictvím politického vyjednávání a vedla arabské státy k tomu, aby proti Izraeli zasáhly vojensky. Organizace pro osvobození Palestiny nebyla ochotná přijmout rezoluci, protože odmítala uznat právo Izraele na existenci. Rezoluce také podle OOP přehlížela práva Palestinců. Kromě Sýrie oponovaly rezoluci také Irák, Alžírsko, Jemen a Jižní Jemen (Sela 1998: 111; Zacher 1979: 187). Saudská Arábie odmítala summit kvůli obavě z egyptského vůdcovství v regionu. Egypt by mohl prostřednictvím summitu upevnit svou dominanci a nabyt podporu pro svou strategii získat okupovaná území politickými prostředky. Konzervativní ropné státy se rozhodly finančně pomoci státům, které byly ve válce poraženy, aby mohly obnovit své vojenské síly. Stavěly se tak na stranu využití vojenských prostředků v boji proti Izraeli (Sela 1998: 111–112).

Dle Zachera (1979: 185) se po šestidenní válce v LAS utvořily tři koalice států, z nichž každá zastávala odlišný názor ohledně toho, jakou politiku by měly arabské země vůči Izraeli uplatňovat. První skupina radikálních států odmítala jakékoliv usmíření s Izraelem. Do této skupiny autor zařadil Sýrii, Irák, Alžírsko, Jemen, Jižní Jemen a Libyi (po roce 1970). Další dvě skupiny byly pro kompromisní usmíření s Izraelem. Egypt, Súdán a Libye (v letech 1969–1970) sice byly ochotné jednat o dohodě, ale přesto chtěly v očích svých obyvatel zůstat radikálními odpůrci Izraele. Poslední skupinou byly země, které nebyly vůči Izraeli tak radikální a snažily se udržet si dobré vztahy se Západem. Do této skupiny patřilo Jordánsko, Saúdská Arábie, Maroko, Tunisko, Libanon a Kuvajt.

Tyto státy rovněž odsuzovaly radikalismus palestinských guerill (Zacher 1979: 185–186).

Palestinské guerillové skupiny působily problémy především v Jordánsku, kde měly svou základnu a podnikaly odtud útoky proti Izraeli. V září roku 1970 vypukly mezi jordánskou armádou a palestinskými guerillami boje (Zacher 1979: 188). Sýrie hrozila intervencí do Jordánska na pomoc palestinským guerillám. Jordánsko se proto rozhodlo zažádat o pomoc LAS. Liga však tento spor neřešila a nediskutovala o něm, protože dosažení konsensu nebylo kvůli rozporům mezi členskými státy možné. LAS se snažila na summitu řešit neshody mezi Husajnovou vládou a Palestinci, když Jordánsko v občanské válce nakonec zvítězilo. Na summitu však syrskou intervenci, na kterou si Jordánsko stěžovalo, vůbec nezmínila (Zacher 1979: 195).

Jak jsem již předeslala, šestidenní válka rozpoutala neshody mezi státy LAS a byla také počátkem úpadku panarabismu. Jednání LAS se již méně zabývala panarabismem a sjednocováním a více se zaměřovala na konkrétní problémy. Hlavním bodem agendy LAS bylo zvrátit následky války (Dakhlallah 2012: 12). Z konfliktu, který byl dříve paradigmatický a šlo v něm o náboženství, kulturu a ideologii, se stal omezený mezistátní konflikt, v jehož středu stál spor o vytyčení hranic. Prioritou arabských států, jako jsou Egypt, Jordánsko a Sýrie, již nebylo osvobození Palestiny, ale osvobození svých území z izraelské okupace (Dakhlallah 2012: 12).

Úpadek panarabismu souvisel se změnou regionálního lídra. Již na summitu v Chartúmu v roce 1967 prezentoval král Fajsal Saúdskou Arábii jako morálního vítěze války. Válkou vysílenému Egyptu nezbylo než přijmout mocenskou převahu Saúdské Arábie a rozhodl se stáhnout své jednotky z Jemenu²⁵ (Schulze 2007: 214). LAS toto rozhodnutí podpořila rezolucí a zřídila komisi, která měla dohlížet na stažení egyptských jednotek z Jemenu. K tomuto

²⁵ Egypt a Saúdská Arábie se dohodly na stažení egyptských jednotek z Jemenu v roce 1967. V roce 1970 byl uzavřen mír a vznikla Jemenská arabská republika. Nadále však pokračoval boj mezi revolučními skupinami jižního a severního Jemenu (Schulze 2007: 214–215; Břeská 2011: 202).

rozhodnutí však Egypt dospěl již dříve a nezávazně na setkáních LAS. LAS nebyla do pětileté občanské války v Jemenu zapojena (Zacher 1979: 197–198).

K posílení pozice Saúdské Arábie přispělo to, že se Egypt i další arabské státy stávaly stále více finančně závislými na státech vyvážejících ropu, a to především Saúdské Arábii (Zacher 1979: 190). Ligu arabských států diplomacie Saúdské Arábie posílila. Saúdská Arábie se zasadila o to, aby byly arabské summity využívány pro koordinaci společných politik ohledně zásadních otázek, jako je arabsko-izraelský konflikt. Nezakládala svou diplomacii na panarabské rétorice a využívala LAS jako nástroje pro řešení regionálních konfliktů (Dakhlallah 2012: 12). Saúdská Arábie a další země Blízkého východu obrovsky zbohatly díky ropnému boomeru. Trh se jim přizpůsobil a státy, které ropu nevyvážely, za nimi výrazně ekonomicky zaostávaly (Schulze 2007: 213–214).

V době úpadku panarabismu umírá i jeho hlavní představitel prezident Násir. Novým egyptským prezidentem, se v roce 1970, stal Anvar as-Sádát. Sádát se rozhodl ujmout vůdčí pozice v palestinské otázce a 6. října 1973 náhle zaútočil na Izrael (Hourani 2010: 410; Schulze 2007: 228). Započala tzv. jomkipurská válka, kterou vedla arabská koalice proti Izraeli. Strategie arabské koalice spočívala v nečekaném útoku na Izrael, který naplánovaly Egypt a Sýrie. Egyptská armáda zaútočila na Izrael v oblasti Suezského průplavu a syrské jednotky podnikly útok v oblasti Golanských výšin. Egypt a Sýrie měly v plánu rychle obsadit strategická území a poté vyčkávat na nepřítele. Do bojů se také omezeně zapojila jordánská armáda, která měla zabránit izraelské armádě, aby napadla Sýrii z jihu. Egyptu a Sýrii se tak podařilo sestavit koalici připravenou pro základní koordinaci konfliktu, což byl oproti poslednímu konfliktu v roce 1967 významný pokrok (Safran 1977: 135–136; Gawrych 2000: 167).

Egypt a Sýrie podnikly kroky, aby zabránily vyzrazení útoku. Například přesné datum konfliktu nebylo dlouhou dobu známo. O plánovaném útoku věděla jen úzká skupina lidí. Někteří ministři nebyli s plánovaným útokem vůbec obeznámeni. Rovněž média napomáhala utajení celé akce a měla Izrael zmást.

Psala o problémech s vojenským vybavením od SSSR a naznačovala tak nepřipravenost egyptských jednotek. Plán Egypta na utajení akce a oklamání Izraele byl komplexní a zahrnoval politickou i vojenskou sféru (Gawrych 2000: 165–166). Z počátku arabská koalice z této strategie nečekaného simultánního útoku na dvou frontách těžila, brzy se však situace obrátila. Izrael měl převahu v leteckých i tankových silách (Gawrych 2000: 163).

Egypt a Sýrie podnikly simultánní letecké a dělostřelecké útoky proti Izraeli. Egypt dokázal izraelské jednotky díky náhlému útoku porazit, překročit Suezský průplav a obsadit část území na východním břehu průplavu. Syrské jednotky tak úspěšné nebyly a musely se z Golanských výšin postupně stáhnout (Schulze 2007: 228; Gawrych 2000: 171). Do konfliktu byly zapojeny USA i SSSR. SSSR poskytl vojenské vybavení arabské koalici. Izraeli napomohly USA, které ho zásobovaly vojenskou technikou a poskytly mu půjčky. Pomoc velmocí vedla zanedlouho k vojenskému patu. Příměří bylo vyhlášeno 26. října 1973. Říjnová válka prokázala vojenskou převahu Izraele. Konflikt přesto nebyl arabskými státy považován za prohru, protože útok arabské koalice způsobil Izraeli těžké ztráty (Hourani 2010: 410–411; Schulze 2007: 228).

K ukončení konfliktu přispělo také to, že arabské státy využily embarga na vývoz ropy. Král Fajsal poskytl Sádátovi „ropnou zbraň“²⁶ v říjnu roku 1973. Saúdská Arábie Egyptu pomohla kvůli tomu, že Sádát ustoupil od egyptské oddanosti politice panarabismu (Zacher 1979: 190). „Ropná zbraň“ měla po válce dalekosáhlé důsledky pro politickou a strategickou pozici Izraele (Safran 1977: 168).

Ukončení jomkipurské války zvýšilo šance na urovnání arabsko-izraelského konfliktu, ale zároveň bylo záminkou pro další konflikt, pokud by mírové dohody nebylo dosaženo (Safran 1977: 168). Sádát se domníval, že znovuzískání arabského území od Izraele závisí na spolupráci s USA. Tato

²⁶ Arabské státy vyvážející ropu vyhlásily ropné embargo proti státům, které podporovaly během jomkipurské války Izrael. Arabské státy v čele se Saúdskou Arábií radikálně zvýšily cenu ropy a přestaly dodávat ropu izraelským spojencům USA a Nizozemsku (Gilbert 2002: 451).

změna egyptské politiky se projevila v tom, že se již v polovině roku 1972 zbavil sovětských poradců. Na konci války v říjnu roku 1973 pak byl ochotný spolupracovat s Kissingerem na arabsko-izraelských mírových smlouvách (Zacher 1979: 190). Sádát vyjednával s Izraelem přímo nebo skrze prostředníka USA. Většina izraelských představitelů však pochybovala o Sádátově upřímnosti. Sádát musel také čelit kritice od představitelů arabských států, které nesouhlasily s vyjednáváním egyptsko-izraelské mírové smlouvy. V roce 1977 se uchýlil k odvážnému kroku a navštívil Jeruzalém (Gawrych 2000: 251). Následovala jednání za přítomnosti amerického prezidenta Cartera v americkém Camp Davidu v roce 1978, která přinesla úspěšné zakončení. Dne 17. září 1978 podepsali Sádát, izraelský premiér Begin a prezident Carter tzv. dohody z Camp Davidu (*Camp David Accords*), které měly být základem pro sepsání mírové dohody mezi Egyptem a Izraelem²⁷ (Gawrych 2000: 251–252). Té bylo dosaženo 26. března 1979. Egypt získal zpět Sinajský poloostrov a uznal právo státu Izrael na existenci (Gawrych 2000: 253–254).

LAS separátní mírovou dohodu mezi Egyptem a Izraelem nepodporovala. V listopadu roku 1978 se sešly členské státy LAS na summitu v Bagdádu. Některé členské státy požadovaly zrušení dohod z Camp Davidu. Hrozily dokonce přesunutím sídla organizace z Káhiry, pokud Egypt uzavře s Izraelem mírovou dohodu (Gawrych 2000: 253). V roce 1980 byl Egypt za uzavření bilaterální mírové dohody s Izraelem z Ligy vyloučen. Tím byl definitivně ukončen jeho dominantní vliv na LAS. Liga přesunula sídlo organizace do Tunisu a uvalila na Egypt politický a ekonomický bojkot. Poté, co mu bylo zhruba po deseti letech umožněno se do LAS vrátit, musel zvolit více kooperativní roli a spolupracovat s bohatými ropnými státy Perského zálivu (Toffolo 2008: 42–43; Gawrych 2000: 254).

Po říjnové válce se již tak slabá spolupráce států LAS zcela rozpadla. Arabské státy byly rozděleny do dvou skupin. Státy první skupiny podporovaly

²⁷ Spory mezi Sýrií a Izraelem setrvaly nevyřešené. Předmětem sporů jsou především Golanské výšiny (Toffolo 2008: 70).

dobré vztahy s USA, dohodu s Izraelem a volnou ekonomickou soutěž (Hourani 2010: 420). V opozici proti nim se utvořila koalice států, které ostře vystupovaly proti Izraeli a vehementně podporovaly OOP. Do této skupiny spadalo Alžírsko, Libye, Sýrie, Irák a Jižní Jemen. Tyto státy podporovaly rozšiřování socialismu do arabských zemí a navazovaly vojenské a diplomatické vztahy se SSSR. Mnohdy se proto zapletly do sporů se členy LAS, kteří podporovali USA (Zacher 1979: 190–191). Zahraniční politika Sýrie však prošla v 70. letech zásadní změnou. Sýrie spolupracovala s Egyptem na plánování říjnové války v roce 1973. Po válce upustila od radikálního odmítání usmíření s Izraelem, když souhlasila s ukončením bojů a byla ochotná jednat s USA. Libye naopak navázala v polovině 70. let úzké vztahy se SSSR (Zacher 1979: 191). V roce 1977 došlo k válce mezi Libyí a Egyptem. Urovnání sporu mezi Sádátem a Kaddáfím vyjednali jednotliví představitelé arabských států, nikoli LAS. Irák, Alžírsko a Jižní Jemen se také vojensky střetly se svými konzervativními sousedy (Zacher 1979: 191; 196). Nedostatek spolupráce se projevil celou řadou konfliktů mezi členskými státy a také vnitrostátními konflikty v členských státech LAS.

K významnému konfliktu došlo v Západní Sahaře. Západní Sahara byla okupována již od konce 19. století Španělskem. V 70. letech se stala předmětem sporu mezi Španělskem, Marokem a Mauretánií. V roce 1975 dospěly tyto tři státy k dohodě, kterou byla Západní Sahara rozdělena mezi Maroko a Mauretánii. Oba státy musely čelit Alžírskému podporované radikální frontě Polisario, která bojovala za nezávislost Západní Sahary. V roce 1979 se Mauretánie vzdala svých nároků na tuto oblast, ale boje mezi frontou Polisario a Marokem pokračovaly (Hourani 2010: 420–421; Zacher 1979: 190–191). V LAS se tak zkomplikovaly vztahy mezi Alžírskem a Marokem. Liga se snažila boje již od počátku zastavit a vytvořila skupinu, která měla se stranami sporu vyjednávat. Maroko však zprvu odmítalo s LAS spolupracovat. Avšak poté, co Liga jednomyslně odhlasovala stažení marockých jednotek, se Maroko stáhlo a souhlasilo s vyhlášením klidu zbraní (Zacher 1979: 198).

K dalšímu konfliktu došlo v Libanonu, kde probíhala v letech 1975–1991 občanská válka mezi maronitskými křesťany a muslimy. Ve válce proti sobě bojovaly různé politické skupiny, které se během konfliktu přeskupovaly. OOP, kterou podporovala Sýrie, bojovala proti maronitským falangistům, za kterými stál Izrael (Schulze 2007: 241–242; Hourani 2010: 422–423). V tomto konfliktu se ukázalo, jak moc se rozcházejí zájmy převážně křesťanské vlády Libanonu a muslimského obyvatelstva. Po syrské intervenci a ukončení bojů v roce 1976 byla země rozdělena. Přesto reprezentovala Libanon v LAS stále oficiální vláda (Zacher 1979: 191). Sýrie se v roce 1977 přidala na stranu maronitů, aby udržela jejich moc. LAS se snažila zjednat mír tím, že vytvořila na žádost libanonské vlády vojenské síly LAS (*Arab Deterrent Force*), které měly v zemi zjednat příměří. Mělo se jednat o panarabské síly financované LAS, které by operovaly pod vedením libanonského prezidenta (Rolland 2003: 163). Ve skutečnosti těmto silám výrazně dominovali Syřané, čímž LAS syrskou intervenci do Libanonu de facto legitimizovala. Ačkoliv s tímto krokem mnohé členské země nesouhlasily, libanonská vláda jej schválila, a tak nemohly vytvoření sil LAS zabránit (Zacher 1979: 198; Rolland 2003: 163).

3.3 Období let 1979–1991

V tomto období chyběl LAS regionální lídr a mezi členskými státy panovaly rozpory. Panarabská myšlenka, která slábla již od konce šestidenní války, v tomto období téměř vymizela. V arabských státech sílil naopak nacionalismus. Summity LAS byly v 80. letech pravidelně bojkotovány znesvářenými státy a spolupráce stagnovala. Postupné zhroucení regionálního řádu vedlo k ohrožení menších a slabších států na Blízkém východě (Dakhlallah 2012: 14–15; 16; Hourani 2010: 347; Sayigh 1991: 487). Dakhlallah (2012: 15) upozorňuje na to, že konflikty tohoto období se lišily od válek v letech 1967 a 1973, které byly krátkodobé a měly strategické cíle. Války 80. let označuje jako „epidemické“, většinou neměly žádný strategický cíl a byly destruktivní. Často byly roztříštěné a nebyly vedeny na jasně stanovených frontách.

Členské státy LAS se potýkaly s hrozbou islámského fundamentalismu, který vzrostl po íránské revoluci v roce 1979.²⁸ Islámské fundamentální skupiny narážely na odpor především u radikálních sekulárních režimů vládoucích v Egyptě, Sýrii a Iráku. Islámský fundamentalismus ohrožoval však jak radikální, tak konzervativní režimy (Dakhlallah 2012: 15). Nearabský šíitský Írán začal mít tendence dominovat regionu a destabilizovat konzervativní sunnitské režimy. Íránským snahám o hegemonii v regionu se snažil zabránit Irák, který v té době ekonomicky prosperoval, politicky se konsolidoval a upevňoval své vojenské síly. K moci se v Iráku v roce 1979 dostal Saddám Husajn (Toffolo 2008: 38–39; Schulze 2007: 262). Mezi Irákem a Íránem docházelo ke sporům, které pramenily zčásti z náboženských a kulturních rozdílů. Zatímco v Iráku vládli sunnitě, obhajující panarabismus, v čele Íránu stáli šíitští Peršané, kteří podporovali panislámské hnutí (Amin 1982: 167). Íránská islámská revoluce byla pro Irák hrozbou, protože Írán ovlivňoval šíitské obyvatelstvo, které tvořilo v Iráku většinu obyvatelstva, a bránil tak mocenské konsolidaci Iráku. Situace mezi Irákem a Íránem se vyostřovala také kvůli územním sporům ohledně vytyčení hranic a sporných ostrovů v Perském zálivu. Na hranicích mezi státy docházelo od ledna roku 1980 k ozbrojeným střetům. Irák zahájil 22. září 1980 invazi do Íránu, aby svrhl nebezpečný režim ajatolláha Chomejního. Husajn měl v úmyslu Írán rychle porazit a z Iráku tak učinit hlavní regionální mocnost (Farouk-Sluglett – Sluglett 1994: 278–279; Amin 1982: 168).

V roce 1980 se LAS sešla na summitu v Ammánu, aby prodiskutovala řadu otázek včetně vypuknutí irácko-íránské války. Tento konflikt prohloubil rozpory mezi členskými státy. Sýrie byla kvůli sporům s Irákem na straně Íránu. Většina arabských států však finančně a vojensky podporovala Irák (Bidwell 2010: 30; Schulze 2007: 424). Sýrii rozeznila jordánská podpora Iráku a chtěla summit odložit. Nedosáhla však svého, a proto summit bojkotovala a přesvědčila Libanon a své spojence Alžírsko, Libyi, Jižní Jemen a OOP, aby jí v tom

²⁸ V Íránu byla po revoluci ustanovena islámská republika. Z Íránu se stala teokracie a do čela státu se postavil šíitský duchovní ajatolláh Chomejní, který prosazoval antiimperialistickou a protisekularistickou politiku (Tomková 2011: 163).

následovali. Egypt byl z jednání vyřazen (kvůli dohodě z Camp Davidu). Za těchto okolností nebyla LAS schopná uskutečnit jakoukoli iniciativu. Vyjádřila však Iráku plnou podporu a podpořila jeho snahy na vyjednání příměří. LAS považovala irácký boj za závazek ochránit arabské území (Bidwell 2010: 30; 146).

Irák brzy okupoval části iránského území. Snažil se na Írán vyvíjet nátlak, aby opustil sporná území a upustil od šíření islámské revoluce za své hranice. Irácké úspěchy neměly dlouhého trvání. Irák nebyl schopný dobytá území ubránit, následovala iránská protiofenziva a Írán vtrhl do Iráku (Amin 1982: 168; Hourani 2010: 424–425). Od jara roku 1987 podporovaly Irák USA, což přispělo k porážce Íránu. V roce 1988 bylo OSN zjednáno příměří. Ačkoliv Irák utrpěl obrovské materiální a lidské ztráty, zabránil šíření iránské revoluce, udržel si svůj režim a na konci 80. let se stal vojenskou mocností regionu. Husajn si toho byl vědom a přisuzoval Iráku postavení vůdce arabského světa, který po osm let ochraňoval (Farouk-Sluglett – Sluglett 1994: 278–279; Schulze 2007: 264).

V centru pozornosti následujících summitů LAS byla palestinská otázka. Mezi OOP a Izraelem již delší dobu vzrůstalo napětí. V roce 1982 provedl Izrael invazi (nazývanou operace Mír pro Galileu) do Libanonu a vyhnal odtud vedení OOP. Tento zásah však skončil obrovským masakrem palestinských uprchlíků křesťanskými falangisty, kterému izraelské síly nedokázaly zabránit (Toffolo 2008: 70; Ježová 2011: 121). Vedení OOP bylo po izraelské invazi nuceno uprchnout do Tuniska, a zanechalo tak okupovaná teritoria bez politického vedení. V Izraeli se poté dostala k moci středo-pravicová strana, která začala vůči Palestincům uplatňovat kruté politiky, za které byl Izrael mezinárodně kritizován (Toffolo 2008: 70; Gilbert 2002: 512–513).

LAS se sešla v roce 1981 na summitu ve Fezu ve snaze opět dosáhnout arabské jednoty v otázce Izraele. Summitu se však zúčastnilo pouhých 8 států²⁹ z tehdejších 20 členských zemí (Egypt byl z jednání stále vyloučen). LAS přijala

²⁹ Summitu se účastnil Irák, Súdán, Omán, Mauritánie, Alžírsko, Libye a Sýrie. OOP na summitu reprezentoval Jásir Arafat (Bidwell 2010: 146).

na summitu rezoluci odsuzující izraelské činy v Libanonu (Bidwell 2010: 30; 146). V září roku 1982 reagovala Liga na izraelskou invazi do Libanonu opětovným svoláním summitu ve Fezu. Tento summit bojkotoval pouze libyjský představitel Kaddáfí. Izraelská agrese proti Libanonu byla na summitu jednoznačně odsouzena (Bidwell 2010: 30). Členské státy se shodly na tom, že by měl Izrael uposlechnout rozhodnutí OSN, a žádaly implementaci rezolucí Rady bezpečnosti. Dohodly se také na tom, že Libanon podpoří ve všem, co povede k implementaci těchto rezolucí. Libanonská žádost na stažení syrských vojenských sil ze země byla zamítnuta s tím, že tato otázka má být nejdříve prodiskutována mezi vládami Libanonu a Sýrie. LAS povzbudil po neúspěšném prvním summitu ve Fezu druhý summit, na kterém dokázali představitelé členských států přijmout společná rozhodnutí (The Fez Summit Peace Proposal 1982; Bidwell 2010: 30; 146)

Situace v Libanonu se vyvíjela velmi bouřlivě. Palestinci protestovali proti krutým izraelským politikám. Poté, co izraelské nákladní auto srazilo omylem čtyři arabské dělníky, se uchýlili k násilí. V roce 1987 vypuklo ozbrojené palestinské povstání v Pásmu Gazy a na Západním břehu známé jako první intifáda. Boje probíhaly téměř pět let³⁰ (Gilbert 2002: 512–513). Intifáda byla hlavním tématem summitu LAS v Alžíru v roce 1988. Na summitu slíbily členské státy intifádě plnou podporu. Deklarovaly, že ochrana palestinských práv je jejich klíčovým zájmem. Potvrdily OOP jako jediného legitimního mluvčího Palestinců a přislíbily jí další finanční pomoc. Na summitu byly rovněž kritizovány USA za svou podporu Izraele (Bidwell 2010: 24). Téma intifády bylo opět diskutováno na následujícím summitu LAS v Casablance v roce 1989. Summitu se účastnilo 18 z 22 členských zemí, přičemž přijel i egyptský prezident

³⁰ V roce 1993 uzavřel Izrael a OOP mír prostřednictvím tzv. Dohod z Osla (*Oslo Accords*). Tyto dohody měly pro izraelsko-palestinské vztahy velký význam. Izrael jimi uznal OOP a OOP uznala Izrael (Gilbert 2002: 548–549, Toffolo 2008: 72). Mírovou dohodu podepsal izraelský premiér Rabin a předseda OOP Arafát 13. září 1993 ve Washingtonu (Gilbert 2002: 549). Tato dohoda však neukončila izraelsko-palestinský konflikt. Ačkoliv OOP zavrhl teroristické útoky proti Izraeli, docházelo stále k sebevražedným atentátům a dalším násilným činům. Někteří mladí lidé se odvrátili od OOP a začali podporovat radikálnější islamistickou organizaci Hamás, která vznikla v roce 1987. Po roce 2000 opět propuklo násilí, které bývá označována jako tzv. druhá intifáda (Toffolo 2008: 73).

Husní Mubárak, a sice bez oficiálního vyzvání LAS k opětovnému připojení³¹ (Bidwell 2010: 111). LAS přijala rozhodnutí Palestinské národní rady (*Palestinian National Council*) z roku 1988 o vyhlášení nezávislého státu Palestina. Summit přijal odmítnutí Sýrie stáhnout své vojenské jednotky z Libanonu. Nevyslyšel tak žádosti libanonského generála Aouna. Namísto toho rozhodl o vytvoření komise, která měla v Libanonu dohlížet při volbě nového prezidenta a budování vlády³² (Bidwell 2010: 111; Brynen 1991: 605).

Na počátku 90. let zasadil těžkou ránu spolupráci v LAS a slábnoucímu panarabismu Irák, který 2. října 1990 napadl Kuvajt. Své nároky na Kuvajt se snažil již v červenci roku 1990 zdůvodnit u LAS irácký ministr zahraničí Azíz. Odvolával se na to, že Kuvajt, který býval iráckou provincií, těžil iráckou ropu, vystavěl si vojenské základny v Iráku a v neposlední řadě odmítl zrušit, stejně jako další arabské státy, irácké válečné dluhy (Dakhlallah 2012: 16; Schulze 2007: 284). Irák se potřeboval dostat z velkého zadlužení po irácko-iránské válce. Měl sice značné zásoby ropy, ale většina finančních prostředků byla využívána pro přezbrojení armády namísto rekonstrukce země (Farouk-Sluglett – Sluglett 1994: 281).

Krize v Perském zálivu v roce 1990 odhalila nevyřešené spory a napětí mezi arabskými státy. Ačkoliv měl tento konflikt především ekonomické a mocenské motivy, měl velký vliv na další politický vývoj a spolupráci arabských států (Brynen 1991: 620). Irák ohrozil stabilitu celého teritoriálního systému arabských států. Navzdory tomu, že byl tyranskou a krutou zemí, získala Husajnova antiimperialistická a antisionistická rétorika podporu u Jordánska a také v uprchlických táborech v Pásmu Gazy a na Západním břehu (Farouk-Sluglett – Sluglett 1994: 282). Největším odpůrcem irácké agrese byl Egypt, který chtěl zabránit irácké dominanci v regionu. Vláda prezidenta Mubáraka

³¹ V roce 1989 pak bylo Egyptu oficiálně umožněno se do Ligy navrátit. LAS tak po dlouhé době opět nabrala sílu (Dakhlallah 2012: 14–15).

³² Občanskou válku v Libanonu ukončila tzv. Tá'ifská dohoda z roku 1989. Vláda byla reformována tak, aby v ní byli křesťané i muslimové rovněž zastoupeni. Došlo k odzbrojení většiny ozbrojených skupin. Napětí v zemi však přetrvávalo. Tato dohoda legitimizovala setrvání syrských jednotek v Libanonu. V Libanonu setrvala rovněž izraelská vojska (Ponížilová 2011: 93; Rolland 2003: 26).

sehrála klíčovou roli při vytvoření arabské koalice proti Husajnovi (Cantori 1994: 460; Brynen 1991: 620).

Na iráckou invazi do Kuvajtu reagoval summit LAS v Káhiře v říjnu roku 1990. Prezident Mubáarak inicioval svolání summitu ve snaze nalézt arabské řešení rozvíjející se krize a zabránit tak vnějšímu zásahu Západu. Summitu se účastnili zástupci všech členských států s výjimkou Tuniska, které summit bojkotovalo (Bidwell 2010: 109). Summit žádal okamžité stažení iráckých sil z Kuvajtu a obnovení tamní legitimní vlády. Členské státy se shodly na tom, že suverenita a teritoriální celistvost Kuvajtu musí být zachována. Summit podpořil žádost Saúdské Arábie o pomoc USA a podpořil rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 660, 661 a 662, ve kterých vyzvala ke stažení iráckých jednotek a ekonomické blokády Iráku (Bouchal 2011: 149; Bidwell 2010: 109). Celkem patnáct států LAS se vyjádřilo pro vytvoření společné arabské vojenské síly na pomoc Kuvajtu. Irák, Libye a OOP hlasovaly proti této rezoluci a Alžírsko a Jemen se hlasování zdržely. LAS tak nebyla schopná přijmout jednotné řešení. To uvítaly USA a řešení irácké agrese se ujaly. Mubáarak považoval tento summit za selhání a odmítl pozdější žádosti na svolání dalšího summitu (Bidwell 2010: 109).

USA vytvořily mezinárodní koalici, kterou schválily rezoluce OSN. Mezi arabské státy této koalice patřil Egypt, Sýrie, Saúdská Arábie a Maroko. Tato koalice v březnu roku 1991 úspěšně vytlačila irácké jednotky z Kuvajtu. LAS tuto koalici podpořila. Avšak téměř polovina členských států³³ invazi a americký zásah odsoudila, odvolávajíc se přitom na panarabismus (Cantori 1994: 462; Bouchal 2011: 149). LAS selhala v tom, že nedokázala vyřešit irácko-kuvajtský spor, který nakonec vedl k válce, a následně nebyla schopná vyjednat mezi Irákem a Kuvajtem dohodu, což vedlo k vnější intervenci. LAS byla paralyzována rozdělením členských států na dva bloky, a to na blok podporující Irák a druhý, který se vůči němu vyhrazoval. Nakonec legitimizovala vnější

³³ Státy, které oponovaly americkému zásahu, trpěly vnitřní nestabilitou, která byla často spojena s ekonomickým kolapsem. Státy koalice, a to především Saúdská Arábie, Egypt a Sýrie, nemusely čelit vnitrostátním problémům a jejich hospodářská situace byla relativně stabilní (Cantori 1994: 463).

intervenci a vlastní akci na pomoc svému členskému státu neuskutečnila (Dakhlallah 2012: 17).

Irácká invaze a následná válka v Zálivu podkopaly již tak slábnoucí panarabismus.³⁴ Během této krize došlo k zásadním událostem, které změnily arabský regionální systém. Jedna arabská země napadla jinou pod záminkou panarabismu. Většina arabských států se postavila proti Iráku a spojila se se západní mocností. Arabské státy dokonce dopustily, aby západní vojenské jednotky měly základnu v Saúdské Arábii v blízkosti islámských svatých míst (Dakhlallah 2012: 17).

³⁴ V následujícím období byla LAS upozaděna. Další summit byl po summitu v Káhiře v roce 1990 uskutečněn až v roce 1996 (Dakhlallah 2012: 17).

Závěr

Cílem této práce bylo popsat cíle, fungování a politiky Ligy arabských států, konfrontovat je s jejím reálným působením v regionu Blízkého východu a na základě toho zhodnotit úspěšnost spolupráce LAS v oblasti kolektivní bezpečnosti a řešení konfliktů. Cílem bylo rovněž poukázat na příčiny případných nezdarů LAS.

Liga arabských států byla založena na myšlence arabské jednoty, ale zároveň měla být patronem nově nabyté nezávislosti a suverenity arabských států. Přitom musela již od svého vzniku čelit odlišným postojům členských států o její povaze a cílech. Jednou z jejích hlavních zásad je respektovat nezávislost a suverenitu svých členských států. V Paktu LAS je stanoveno, že Liga nesmí zasahovat do vnitřních záležitostí svých členských států a podniknout kroky za účelem změny režimu svých členů, navíc byla v řešení konfliktů vždy omezena pravidlem jednomyslného rozhodování. V případě konfliktu nebo jeho hrozby může přijmout rezoluci proti agresorovi pouze se souhlasem všech členských států (vyjma agresora), ale ani poté není rezoluce pro agresorský stát zavazující. Zacher (1979: 201) upozorňuje na to, že jednomyslnost může nastat pouze v případě, kdy mezi členskými státy panuje konsensus o určité otázce, nebo v případě, že agresor nemá v Lize žádného spojence. Podle Zachera (1979: 201) však většina konfliktů v arabském světě probíhá mezi státy s odlišnou ideologií a zahraniční politikou, a proto je LAS výrazně omezena a není pravděpodobné, že by byla efektivním prostředkem pro řešení konfliktů mezi arabskými státy.

Pro období let 1945–1956 jsem se zaměřila na dva zásadní konflikty na Blízkém východě. Prvním konfliktem byla první arabsko-izraelská válka. Stanoveným cílem LAS bylo eliminovat nepřítele a zajistit palestinským Arabům vlastní stát. Tento cíl nebyl naplněn kvůli nedostatečné vojenské koordinaci, nedostatečným vojenským kapacitám členských států a také kvůli vzájemným sporům mezi členy LAS. Druhý konflikt, kterým byla suezská krize, byl rozpoután Egyptem. Egypt získal v tomto období v LAS dominantní roli. Liga

podpořila jeho rozhodnutí znárodnit Suezský kanál a vyjádřila odhodlání chránit suverenitu a národní zájmy svého členského státu. Ačkoliv se nepřítel prokázal vojensky silnějším, politicky zvítězil Egypt. Velkou roli v tomto konfliktu sehrály světové velmoci USA a SSSR. Aliance Velké Británie, Francie a Izraele se pod nátlakem USA a SSSR rozhodla ze Suezu stáhnout. Světové velmoci tak umožnily egyptské politické vítězství. Násir byl po roce 1956 oslavován jako vůdce arabského světa a došlo k popularizaci panarabismu.

V další části jsem se zaměřila na období let 1956–1979. V 50. a 60. letech byla LAS paralyzována konflikty mezi svými členskými státy. Na Ligu měl stále vliv egyptský prezident Násir. Prostřednictvím LAS se snažil ovlivnit arabské státy a prosazovat zájmy Egypta. LAS byla v roce 1965 v otázce státu Izrael jednotná. Přijala rezoluci, ve které členské státy odmítly jakékoli výzvy k uznání státu Izrael a usmíření a koexistenci s tímto státem. Násir chtěl konflikt s Izraelem oddálit, ale přesto se k Izraeli stavěl velmi agresivně. Izrael nakonec zaútočil jako první a v roce 1967 vypukla šestidenní válka, které předcházely spory o vodní zdroje a přímé střety mezi Sýrií a Izraelem. Šestidenní válka opět prokázala izraelskou vojenskou převahu. Koalice arabských států byla poražena a navíc přišla o části svého území. Izrael získal Sinajský poloostrov a Pásmo Gazy na Egyptu, Západní břeh na Jordánsku a Golanské výšiny na Sýrii. Po roce 1967 slábl Násirův vliv na arabské státy a panarabismus byl utlumen. Na významu nabyla v LAS Saúdská Arábie a nahradila Egypt v pozici regionálního lídra.

Členské státy LAS se po šestidenní válce dohodly na tom, že izraelská dobytá území neuznají a o této otázce nebudou ochotné vyjednávat. Nedokázaly se však dohodnout na tom, jak budou proti Izraeli postupovat, zda politickými, či vojenskými prostředky. Další arabsko-izraelský konflikt byl neodvratný. Arabské státy se střetly s Izraelem znovu v říjnu roku 1973. Ačkoliv se Izrael opět prokázal jako vojensky silnější, zaznamenala arabská koalice dílčí úspěchy. Egyptu se podařilo překročit Suezský průplav, a tím podkopat veškeré izraelské bezpečnostní jistoty. Koordinovaný útok arabské koalice způsobil Izraeli těžké

ztráty. Arabská koalice tak získala po šestidenní válce zpět svou čest (Gilbert 2002: 451). Po válce byl uzavřen separátní egyptsko-izraelský mír, což LAS vnímala negativně a některé členské státy požadovaly zrušení egyptsko-izraelských dohod z Camp Davidu. V roce 1980 byl Egypt z organizace za uzavření bilaterální mírové dohody s Izraelem vyloučen.

V období let 1956–1979 zaznamenala LAS dva významné úspěchy v řešení konfliktů mezi svými členskými státy. První případ se týkal sporu mezi Irákem a Kuvajtem v roce 1961. LAS vyslala do Kuvajtu vlastní vojenské síly a úspěšně ochránila jeho území. Druhým případem byl pak konflikt mezi Alžírskem a Marokem v roce 1963, kdy se jí podařilo sjednat mezi stranami sporu mír (Dakhlallah 2012: 10; Zacher 1979: 199–200). Zacher (1979: 199) se domnívá, že opozice arabských států byla v těchto dvou konfliktech tak silná kvůli tomu, že tyto konflikty ohrozily stávající hranice arabského světa. Zacher tvrdí (1979: 199), že tyto dva konflikty byly jedinými, do kterých LAS úspěšně intervenovala v období let 1945–1977, a z tohoto důvodu si myslí, že mezi arabskými státy panuje konsenzus proti teritoriálnímu revizionismu.

LAS však v tomto období zaznamenala také řadu neúspěchů. Selhala například během krize mezi Jordánskem a palestinskými guerillami, mezi nimiž vypukly v září roku 1970 boje. Sýrie hrozila intervencí do Jordánska na pomoc palestinským guerillám, a Jordánsko proto žádalo LAS o pomoc. LAS však tento spor neřešila, protože dosažení konsenzu nebylo kvůli rozporům uvnitř organizace možné. LAS řešila na summitu neshody mezi Husajnovou vládou a Palestinci, když Jordánsko v občanské válce nakonec zvítězilo. Syrskou intervencí, na kterou si Jordánsko stěžovalo, však na summitu vůbec nezminila. LAS rovněž nedokázala vyřešit spory Egypta a Saúdské Arábie během občanské války v Jemenu, která probíhala v letech 1962–1967. Do pětileté občanské války nebyla zapojena. Na stažení egyptských jednotek z Egypta se dohodly Egypt a Saúdská Arábie zcela nezávisle na setkáních LAS. Ta pouze následně jejich rozhodnutí podpořila rezolucí a zřídila komisi, která měla na stažení egyptských jednotek z Jemenu dohlížet. Liga nepřišla ani s efektivním řešením libanonské

občanské války po syrské intervenci v roce 1976. Snažila se zjednat mír tím, že vytvořila na žádost libanonské vlády vojenské síly LAS, které měly v zemi zjednat příměří. Těmto silám však výrazně dominovali Syřané, čímž LAS de facto legitimizovala syrskou intervenci do Libanonu.

V období let 1979–1991 došlo na Blízkém východě ke konfliktům, které otřáslý celým arabským regionálním systémem. Summity LAS byly v 80. letech pravidelně bojkotovány znesvářenými státy a spolupráce stagnovala. Stabilitu regionu ohrozila íránská islámská revoluce a také vzrůstající napětí mezi OOP a Izraelem. Irák se snažil zastavit šíření islámské revoluce a napadl Írán. LAS ho v jeho počínání plně podpořila a považovala irácký boj za závazek ochránit arabské území před šířením islámské revoluce. Nebyla však schopná uskutečnit jakoukoli iniciativu na podporu svého členského státu. Jednání LAS totiž paralyzovaly spory mezi členskými zeměmi. Sýrie byla kvůli sporům s Irákem na straně Íránu. Rozhodla se jednání LAS bojkotovat a přesvědčila k tomu i své spojence v LAS. Irácko-íránská válka sice skončila po osmi letech patovou situací, ale Iráku se podařilo ochránit svůj režim před islámskou revolucí. Liga se dokázala opět spojit a dosáhnout jednoty, když čelila Izraeli. Členské státy odsoudily izraelskou invazi do Libanonu v roce 1982. Napětí v Libanonu se však LAS zmírnit nepodařilo. V roce 1987 podpořily členské země palestinskou intifádu, potvrdily OOP jako jediného legitimního mluvčího Palestinců a přislíbily jí další finanční pomoc. Slabost LAS se projevila při irácké anexi Kuvajtu a následné válce v Zálivu. Členské státy se shodly na tom, že suverenita a teritoriální celistvost Kuvajtu musí být zachována, vytvoření společných vojenských sil LAS však schváleno nebylo. Kdyby mezi arabskými státy existovala užší spolupráce a jednota, mohla být irácká invaze vyřešena prostřednictvím LAS. Členské země však k jednotnému řešení nedospěly, a proto musely zasáhnout vnější mocnosti, v čele s USA.

Úspěšnost regionální organizace můžeme hodnotit podle toho, jak plní své vytyčené cíle. Hlavními cíli LAS bylo zabránit vnější dominanci a pozvednout arabskou moc, bezpečnost, kulturu a blahobyt na Blízkém východě (Toffolo

2008: 121). Podle Toffola (2008: 121) nebyla efektivita Ligy v oblasti bezpečnosti příliš vysoká. Zdůrazňuje, že k důvodům jejich neúspěchů patřily problémy, kterým musel region Blízkého východu čelit, konkrétně arabsko-izraelský konflikt, tzv. rozpadlé státy nebo časté zásahy vnějších mocností (Toffolo 2008: 121–122).

Liga arabských států byla založena jako slabá organizace, která nemá velké pravomoci k řešení konfliktů mezi svými členskými státy. Za hlavní příčinu nezdarů Ligy však považují spory mezi členskými státy, které pramení z jejich vzájemné nedůvěry a s tím spojené neochoty ke kompromisním řešením. Úspěch LAS v oblasti bezpečnosti a řešení konfliktů byl ve výzkumném období negativně poznamenán vzájemnou rivalitou mezi členskými státy a vytvářením koalic. Jednalo se například o spory mezi vládnoucími dynastiemi, konzervativními a progresivními státy, státy spolupracujícími s USA a státy, které navazovaly vztahy se SSSR, nebo také mezi státy, které podporovaly usmíření s Izraelem, a těmi, které jakoukoli dohodu s Izraelem odmítaly. LAS byla vytvářením bloků často paralyzována a arabské jednoty bylo dosaženo jen výjimečně. Liga se tak v některých obdobích proměnila spíše v platformu pro mocenské soupeření svých členských států.

LAS byla úspěšnější a efektivnější při řešení menších regionálních konfliktů nežli konfliktů velkého rozsahu nebo občanských válek (Dakhlallah 2012: 20). Podle mého názoru nezaznamenala dostatek úspěchů v oblasti bezpečnosti a řešení konfliktů, abychom ji mohli považovat za organizaci, která ve výzkumném období výrazně přispěla k udržování míru v regionu Blízkého východu. Její význam spočíval především v tom, že umožňovala komunikaci mezi arabskými státy a byla platformou pro přijímání společných rozhodnutí.

Seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů

Al Jazeera (2011). *Libya regains Arab League Seat* (<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/08/2011827223817990105.html>, 19. 3. 2015).

Amin, S. H. (1982). The Iran-Iraq Conflict: Legal Implications. *The International and Comparative Law Quarterly* 31 (1), s. 167–188.

Archer, C. (2001). *International Organisations* (London: Routledge).

Axline, W. A. (1977). Underdevelopment, Dependence, and Integration: The politics of Regionalism in the Third World. *International Organization* 31 (1), s. 83–105.

Bidwell, R. (2010). *Dictionary of Modern Arab History* (Abingdon, Oxon: Routledge).

Bouchal, M. (2011). Irák. In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 147–161.

Brynen, R. (1991). Palestine and the Arab State System: Permeability, State Consolidation and the Intifada. *Canadian Journal of Political Science* 24 (3), s. 595–621.

Břeská, J. (2011). Jemen. In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 202–214.

Cantori, L. J. (1994). The Middle East in the New World Order: Political Trends. In: Ismael, T. Y. – Ismael, J. S. eds., *The Gulf War and the New World Order: International Relations of the Middle East* (Gainesville, FL: University Press of Florida), s. 451–472.

Dakhlallah, F. (2012). The League of Arab States and Regional Security: Towards an Arab Security Community? *British Journal of Middle Eastern Studies* 39 (3), s. 392–411.

Deutsch, K. W. (1957). Introduction. In: Deutsch, K. W. et al., *Political community and the North Atlantic area: International Organization in the Light of Historical Experience* (Princeton N.J.: Princeton University Press).

Dobešová, B. (1996). Liga arabských států. In: Čapková, E. et al., *Liga arabských států* (Praha: Dar Ibn Rushd), s. 7–15.

Drulák, P. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál).

Farouk-Sluglett, M. – Sluglett, P. (1994). Iraq and the New World Order. In: Ismael, T. Y. – Ismael, J. S. eds., *The Gulf War and the New World Order: International Relations of the Middle East* (Gainesville, FL: University Press of Florida), s. 265–292.

Galtung, J. (1968). A Structural Theory of Integration. *Journal of Peace Research* (5) 4, s. 375–395.

Gat, M. (2005). Nasser and the Six Day War, 5 June 1967: A Premeditated Strategy or An Inexorable Drift to War? *Israel Affairs* 11 (4), s. 608–635.

Gawrych, G. W. (2000). *The Albatross of Decisive Victory: War and Policy between Egypt and Israel in the 1967 and 1973 Arab-Israeli Wars* (Westport, CT: Greenwood Press).

Gilbert, M. (2002). *Izrael – Dějiny* (Praha: BB art).

Haas, E. B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950–1957* (Stanford: Stanford University Press).

Haas, E. B. (1970). The Study of Regional Integration: Reflections on the Joy and Anguish of Pretheorizing. *International Organization* 24 (4), s. 607–646.

Hasenclever, A. – Mayer, P. – Rittberger, V. (1997). *Teorie mezinárodních režimů* (Brno: Centrum strategických studií).

Hayward, F. M. (1971). Continuities and Discontinuities between Studies of National and International Political Integration. In: Lindberg, N. L. – Scheingold A. S. eds., *Regional integration: Theory and Research* (Cambridge, Mass: Harvard University Press), s. 313–337.

Hourani, A. (2010). *Dějiny arabského světa: od 7. století po současnost* (Praha: Lidové noviny).

Hughes, M. (2005). Lebanon's Armed Forces and the Arab-Israeli War, 1948–1949. *Journal of Palestine Studies* 34 (2), s. 24–41.

International Organization (1956). Arab League, 10 (4), s. 646–647.

International Organization (1959). Arab League, 10 (4), s. 331–333.

International Organization (1965). Arab League, 10 (4), s. 1058.

Ježová, M. (2011). Izrael a Palestinská autonomní správa. In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 118–133.

Joint Defense and Economic Co-operation Treaty Between the States of the Arab League, June 17, 1950 (Dostupné na: The Avalon Project: Documents in Law, History and Diplomacy, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/arabjoin.asp, 19. 3. 2015).

Keohane, R. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton N.J.: Princeton University Press).

Keohane, R. O. (1988). International Institutions: Two Approaches. *International Studies Quarterly* 32 (4), s. 379–396.

Khadduri, M. (1946). The Arab League as a Regional Arrangement. *The American Journal of International Law* 40 (4), s. 756–777.

Kratochvíl, P. (2008). *Teorie evropské integrace* (Praha: Portál).

Kratochvíl, P. – Waisová, Š. (2009). Teorie regionálních integračních procesů. In: Waisová, Š. et al., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 35–74.

Lindberg, L. N. (1963). *The Political Dynamics of European Economic Integration* (Stanford: Stanford University Press).

Lindberg, N. L. (1970). Political Integration as a Multidimensional Phenomenon Requiring Multivariate Measurement. *International Organization* 24 (4), s. 649–731.

MacDonald, R. W. (1965). *The League of Arab States: A Study in the Dynamics of Regional Organisation* (Princeton N.J.: Princeton University Press).

Major, J. (1963). The Search for Arab Unity. *International Affairs* 39 (4), s. 551–563.

Nye, J. S. (1968). Comparative Regional Integration: Concept and Measurement. *International Organization* 22 (4), s. 855–880.

Nye, J. S. (1971). *Peace in Parts: Integration and Conflict in Regional Organization* (Boston: Little, Brown and Company).

Pact of the League of Arab States, March 22, 1945 (Dostupné na: The Avalon Project: Documents in Law, History and Diplomacy, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/arableag.asp, 19. 3. 2015).

Ponížilová, M. (2011). Libanon. In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 91–104.

Rolland, J. C. (2003). *Lebanon: Current Issues and Background* (New York: Nova Science Publishers).

Romancov, M. (2011). Pojem mezinárodní organizace. In: Romancov, M. et al., *Mezinárodní organizace* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 9–22.

Safran, N. (1977). Trial by Ordeal: The Yom Kippur War, October 1973. *International Security* 2 (2), s. 133–170.

Sayigh, Y. (1991). Why the Arab Regional Order Failed. *International Affairs* 67 (3), s. 487–507.

Seabury, P. (1949). The League of Arab States: Debacle of a Regional Arrangement. *International Organisation* 3 (4), s. 633–642.

Sela, A. (1998). *The Decline of the Arab-Israeli Conflict: Middle East Politics and the Quest for Regional Order* (Albany, New York: SUNY Press).

Shupe, M. C. – Wright, W. M. – Hipel, K. W. – Fraser, N. M. (1980). Nationalization of the Suez Canal: A Hypergame Analysis. *The Journal of Conflict Resolution* 24 (3), s. 477–493.

Schiff, M. – Winters, L. A. (2003). *Regional Integration and Development* (Washington, DC: The World Bank).

Schulze, R. (2007). *Dějiny islámského světa ve 20. století* (Brno: Atlantis).

Šanc, D. (2011). Blízký východ jako politicko-geografický region. In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 9–22.

The Fez Summit Peace Proposal (September 9, 1982) (Dostupné na: Churches for Middle East Peace, <http://www.cmep.org/content/fez-summit-peace-proposal-september-9-1982>, 6. 4. 2015).

The Guardian (2011). *Syria suspended from Arab League* (<http://www.theguardian.com/world/2011/nov/12/syria-suspended-arab-league>, 19. 3. 2015).

The Jerusalem Post (2015). *Arab League backs Palestinian plan to resubmit UN* (<http://www.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/Arab-League-back-Palestinian-plan-to-resubmit-UN-bid-387905>, 20. 4. 2015).

Toffolo, C. E. (2008). *Global organizations: The Arab League* (New York: Chelsea House).

Tomková, A. (2011). Írán. In: Ježová, M. – Burgrová, H. eds., *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 162–174.

Waisová, Š. (2008). *Mezinárodní organizace a režimy* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Waisová, Š. (2009a). *Úvod do studia mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Waisová, Š. (2009b). Závěr: analýza soudobých integračních procesů: charakteristika – stav – perspektivy. In: Waisová, Š. et al., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 446–457.

Zacher, M. W. (1979). *International Conflicts and Collective Security, 1946-1977: The United Nations, Organization of American States, Organization of African Unity, and Arab League* (New York: Praeger).

Resumé

The theme of this bachelor thesis is Middle East Integration, particularly with a focus on causes of successes and failures of one regional organisation – The League of Arab states (LAS). The LAS was formed in 1945 to promote Arab unity and coordinate political, economic, cultural and security cooperation between its member states. Today it comprises of 22 Arab states. The organisation does not intervene in their foreign and domestic policies and respects their sovereignty. The LAS provides a place in which decisions can be made above the individual member states.

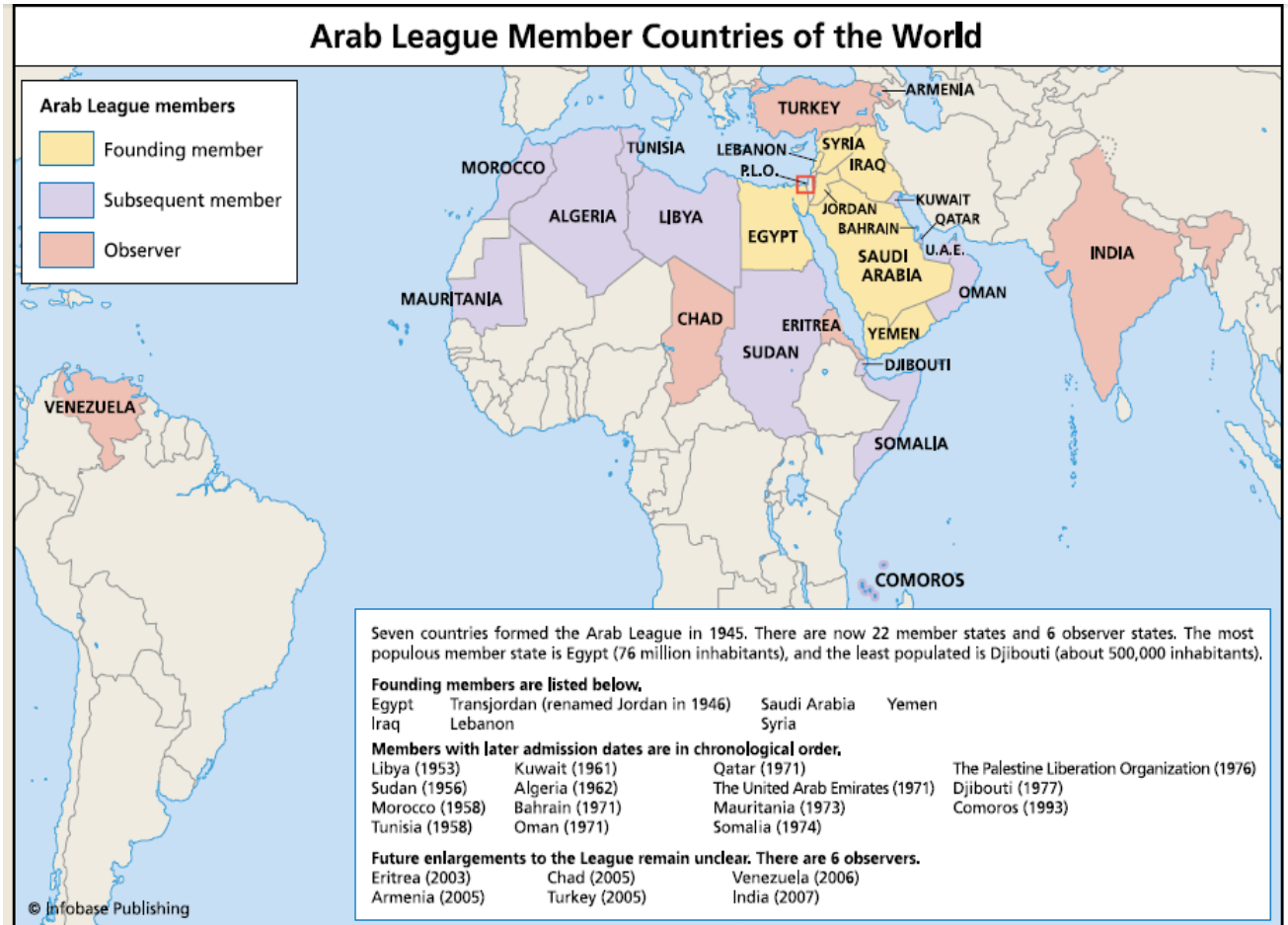
The thesis is divided into theoretical and empirical part. In the theoretical part, I deal with regional integration and its impact on promoting peace. The empirical part is concerned with formation, membership, objectives, structure and functioning of the LAS. Subsequently, I focus on conflicts in the Middle East and the involvement of the LAS in resolution of these conflicts. The LAS mediates disputes among its member states and among its member states and third parties. The thesis is focused on conflicts in the period of years 1945–1991.

This thesis describes goals, functioning and policies of the LAS and confronts them with real activities of the LAS in the Middle East. The goal of this thesis is to evaluate the success of the cooperation of the LAS in conflict resolution and collective security in the Middle East. I also try to point out the causes of possible failures of the LAS.

In the conclusion I answer the research question: How successful was the LAS in conflict resolution and collective security in the Middle East in the period of years 1945–1991? I found out that the LAS was significantly limited by the rule of unanimous voting in the League Council as well as rivalries and disputes between its member states. The LAS proved more effective and successful in resolving minor inter-regional disputes and crises between its member states than in large-scale conflicts and civil wars.

Přílohy

Příloha č. 1: Mapa členských států Ligy arabských států

Zdroj: (Toffolo 2008: 10)

Příloha č. 2: Seznam členských států Ligy arabských států

MEMBERS OF THE ARAB LEAGUE			
COUNTRY NAME	JOINING DATE	DATE OF INDEPENDENCE	POPULATION (THOUSANDS)
Algeria	1962	1962	32,930
Bahrain	1971	1971	699
Comoros	1993	1975	691
Djibouti	1977	1977	487
Egypt	1945	1922	78,887
Iraq	1945	1932	26,783
Jordan	1945	1946	5,907
Kuwait	1961	1961	2,418
Lebanon	1945	1943	3,874
Libya	1953	1960	5,901
Mauritania	1973	1960	3,177
Morocco	1958	1956	33,241
Oman	1971	1650	3,102
Palestine	1945	N/A	N/A
Qatar	1971	1971	885
Saudi Arabia	1945	1932	27,020
Somalia	1974	1960	8,863
Sudan	1956	1956	41,236
Syria	1945	1946	1,888
Tunisia	1958	1956	10,175
UAE*	1971	1971	2,603
Yemen	1945	1990**	21,456
TOTAL	317,009		

* United Arab Emirates
 ** Date the country reunited

Zdroj: (Toffolo 2008: 11)

Příloha č. 3: Jednání LAS v Káhiře, logo LAS

Zdroj: (The Jerusalem Post 2015)